Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дени ◆ ЕРА, 30 июль, 1972 шу. ◆ № 87 (5183). Мах 2 кап.

КПСС ОБКОМЕ

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЙОАККХАЧАРЧЕИ КИЙЧЪЕЧАРЧЕИ ЦIЕНХАШТТАРЧА КХОАЧАМБОАЦАРЕХ

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома бюрос белгалдаьккхар, СССР хьалхьи Нохч-Гlалгlайчен автономен 50 шу кхзара яха йоаггlача тайпара некъаяхар духьа яхь лелаеча юкъагlа республикерча дукхача колхозашa, совхозашa, бlарчача районашa, чоалхаеча хеоттама хьалаша тlаккоачаяь белггалара хилонаш йоллашехьа a, хьайбай продукци йоалхачен кийчъечен дика толамаш доахаш хилар.

Гудермеса, Маглалбика, Наурски, Ножай - Юрта, Советски, Урус-Мартана, Шелковской районаша хинал хьалха кхоачешьай пачхахьалкхенга дулх, шура, фуаш, тха дохкара ах шера плани ллаьал совгlа дохкара задании.

Цунца цхьана, цхьайолча колхозаша, совхозаша, районаша укх шера мелбалийтаб хьайбай боахамера болх, дlадахача шерадa ниийсйича лоьъалийтай доакъанен ков тlарча оалхазарийн продуктивность, lалашдаьдац дулх, шура, кхийола продукци якарен кийчъарен планаш кхоачашъелга.

Къаьстта чlоагlа тlехьадисад республика бlарчча хьайцана дулхи шурен кийчъара ах шера плани задании кхоачаш ца ярa бехке долла Сунженски. Грозненски, Ачхой-Мартана, Шаьла районий боахамаш.

Хьалхарча ах шера Сунженска районо пачхахьалкхенна дlаенна, яц 601 тонн дулха, 1919 тонн шурий, 953 эзар фуъ, 82 центнер тхан, Грозненски районо — 586 тонн дулхеи 1073 тонн шурийи, Ачхой-Мартана районо—620 тонн шурий, Шаьла районо —405 тонн дулха. Дулх кийчдара задани а тlехьа план кхоачашъьянц иштта Надтеречнии Наьсарени районаша a.

Уж тlехьайисар эггара хьалха фермашка болх нигабениен доал доашаши хилар, йолаш йолча резервехи торонехи пайда во эшаш хилар, цхьаболча кулгалхой пачхахьалкхен дисциплина лоха хилар бахьан долаш да.

Хlана а мела къестаду доакъарий база чlоагlъяра деша, эсала вlашагlъехк моша конвейераш, доакъараш кийчдеча моттигашки балхаш вlаштlехьдаханзен технологи телхаеш хул, хlаьта кз бехьан долаш доакъараш эсала хул.

Сунженски, Грозненски, Ачхой-Мартана, Шаьла районий дукхача боахамашка фермашкара деп распорядок хадданза телхаю, кхьеттен доакъараш доллашехьа a хьайбаш кхаба юкъагlдусаш каст-каста моттигаш нийслу, учет во лелаю, боахамий чухьарча гlулакхашка зlаухийташ дукха йоаш шурен кхийола продукцин.

КПСС обкома бюрос белгалдаьккхад, республика юрта боахама министерстван кхьича юртбоахама ведомствайн кулгалхошен специалисташен хьайбаш лeладеча фермашкара болх тоабара ле доагlар деш ца хилар, хьайбай продуктивность тlа-тlа дуккагlа лакхъелга, шурийн кхьича продукцен дикал а товарность а лакхъелга lалашдарa, фермашка санитарии порядок оттаяра, хьайбашта искусственни осеменени яра болх тоабара, шурий лабораторeш вlашагlйоххара, боахамера деттача доахана iуд эша ца даьлийтар духьа lаьсий хьалкхедара тlагlертта гlулакхаш чаккдакац.

Шийка карарча совхозашта кулгал къаьстта во ду «Скотопром» тресто. Треста боахамашка чуоттадаь доахан кхабара болх эсала лел, дулх тlадеттадалийтарен пачхахьалкхенна дlателарен планаш цlакха а кхоачашъеш яц. Ах шера план еррига а 89 процент мара кхоачашъьяьц.

Мела лел бахача нахагара сов йола хьайбай продукташ эцара болх. «Скотопром» тресто, шура кийчъярен шурий промышленностен управлене, райисполкомаша, районий цхьайолча юртий Советаша lалашдац хадданза юртбоахама продукташ ниелга, шоашта даладеххача хана мара хьежац цу дешаг.

Юртбоахама продукташ кийчъярен цар дикален дешашка хьожаш йолча республиканскии районаш пачхахьалкхен инспекцей бахха боарам тlа-тlа дуккагlа дlалехараша ца яхара бац ьттехьа a Тlахьожам лоаттабича кхоачамбий дут цар шоай гlулакхаш хlанз a, пачхахьалкхен заготовкай планаш кхоачашъяра тlаберзаьб организаторски болх мела лелабу.

Хьайбай продукташ яхарен кийчъярен гlулакхе тlехьадисар кийтта КПСС Сунженскии Грозненскии районаша. Цар a цхьайолча кхича a районий дукккача колхозийи совхозийн партийни организацеша хьайбаш лeладеча фермашка социалистически яхье ду кулгал meldalийтар, хьайбай боахам дегlабоалабара даькъе нийсу кхоачамбоацараш мегийташ хилар, пачхахьалкхен планаш кхоачашъеча дисциплина йоацаши бехктокхам ца хеташ болча колхозийи совхозийи кулгалхошта сацеттаи хилар бахьан долаш a да.

КПСС обкома бюрос КПСС Сунженскии Грозненскии районий бюрошта, районий хьалхарча секретарашта ин. К. П. Аристовна, Ю. В. Сухоруковна, райисполкомий преседателашта ин. С.-Г. С. Курневнен, Т. М. Эсамбаевапен дlахайтад хьайбай боахама кулгалдара даькъе доккхий кхоачамбоацараш хилар, районий боахамаша хьайбай продукташ кийчъяра пачхахьалкхен планаш кхоачашъелга хадданза юкъагlъякара фактий мах бара гlулакха прилцин йолаш хилар.

«Скотопром» треста директора ин. З. С. Тонгиева уйла тlаерзаьй чуоттадаь хьайбаш кхоабача совхозашта кулгал во деш хилара, хьайбай продукташ яхара боарам лоха a дулх совнагlа тlадеттадалийтарен пачхахьалкхенна дlателарен пачхахьалкхен план укх тlехьарча массеок шера тресто цlаккха a, цхьанна a кварталe, кхоачашъеш ца хилара.

КПСС обкома бюрос юрта боахама министерствагара (ин. Полушкингара), совхозий производствени объединенегара (ин. Заиесовгара), «Грозмино» (ин. Хаматхановгара), «Консерваплодоовощ» (ин. Горошкогара) объединенешкара, «Скотопром» трестагара (ин. Тонгиевгара) хьалийхад юрта боахама, къаьстта a хьайбай боахама, кулгалдара болх хоадамболлаш тоабелга, производство нийса вlаштlехьъяккхара боахамашта хьалла квалифицировании новкъостал делга, хьайбай продукташ яхарен кийчъярен пачхахьалкхен планаши кхоачашъяр гlулакхе колхозийи совхозийи кулгалхошкара доагlар дизза хьадехилга.

Нохч-Гlалгlай АССР-а юртбоахама продукци эцарен цун дикален дешашка хьожаш йола Кертера пачхахьалкхен инспектор ин. Ш. В. Бациров декхарийла ва республиканскии районийи инспекцей болх айбе, заготовкаш яра пачхахьалкхен планаш колхозаша, совхозаша, районаша тешшаме кхоачашъелга lалашдара беш бола организаторски болх тоабе, пачхахьалкхен планаши задание юкъагlйисара бахьанашта сихха духтlаваала.

КПСС горкомашка райкомаши, горрайисполкомаш, юрта боахама министерство, совхозий производствени объединени, «Грозмясо» «Консерваплодоовощ» объединениш, «Скотопром» трест, колхозийи совхозийи кулгалхойи партийни организацеши декхарийла я:

— хьайбай продукташ яхарен кийчъярен заданеш а тlехьа ийс беттан шерен планаш тешшаме кхоачашъелга lалашдеш йола мероприятеш хlара колхозаи совхозаи итт ди даллалехьа кийчъяь яха. Хlара фермен хьайбаш лeладеча бригадеи доахана юа тlарa оалхазараши чуоттадаь кхабара, шура, фуаш, кхийола продукци яхарaй пачхахьалкхенга йоахарaи бетта, итт дийнахь, денига бийсанен заданеш оттае;

— хьайбай продукташ яхарaн кийчъярaш укх шера июнь бетта айдаь хинна хьинар мел ца даллийта. Фермашкара болх дlахо тоабара де дезар де. Хьайбаш кхоабелга тоаден царна хан-хана ишаьа хий меладелга вlаштlехьдаьккхен, чуоттадаь кхоабача хьайбашта тlаеттадьу дулх, йоалкха шура, котамашта тlехьара гуллу фуаш алсамйаха, продукце дикала товарности лакхбе;

цу цхьан хана дулх, шура, кхийола продукташ 1973 шерa пятилеткa дlахорча шерашкен дукхагlа яхара хилайза яргйоаца резорваш кийчъяра мероприятеш чакхъяха. Хlара районо, колхозо, совхозо 1972 шера 11 июле арабаьнача «Доахан юкъаметтаюттадаран республике дулха ресурсаш алсамъяхаран беча балхагарчи хьалeи из тоабара де дезарий хьакъехьарча» республика Министрий Совета сацамца чlоагlъь хьакхий дулхи боабашстий дулхи дуккагlа дахара заданеш тешшаме кхоачашъелга lалашде;

— дулхи шурен эшара шера планаши заданеши керттерча даькъе III квартале кхоачашъяь яргйолаш лоархlам a бе, сов йола хьайбай продукташ бахача нахагара нийра беш бола болх чlоагlбе a эргабоахаш тоабе a. Бахача нахагара фуаш тхаьи нийдара бу болх а иштта дlахо бе. Укх шера III квартале бахача нахагара дулхи шурен эшара заданеш районашта чlоагlъе;

— гуйрани lаьни бетташка хьайбай кова тlарча оалхазарийн продуктивность лакхача боараме лоаттаелга lалашдара хиланза дарг мел доаца хьалаш шоай ханнахьа вlаштlехьдахара де дезар де. Доакъараш кийчдара темпаш сихъеш уж тlехника хулга lалашдел. Лоаммашка йол кийчъяра торонех пайда дикагlа эца, дерригача, гlадамаш, шекара свеклай лордаш хьагулъелга lалашде. Гурахьа доаханна моша доакъараш хилийтарa кхы тlа a хьажкlаш, вlашагlъабаь кем-горох, кхийола доакъара культураш вlас. Доахан чудоахкаду стараш, кормоцехаш, фермашкарча халача балхашта механизмаш ю средстваш lанна шоай ханнахьа кийчъе.

Районий, колхозий, совхозий партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я фермашка ССР Союз хьалхьи Нохч-Гlалгlайчен автономен 50 шу дизара сийна хьайбай продукташ дукхагlа яхари кийчъяри духьа шерра социалистически яхь йоаржаелга lалашде, яхь шерра хlайоввийтаргйолен цунах пайда дикагlа баргболен гlулакх де.

Грозненски химически комбината коллективо пятилетка шоллагlача шера цхьа бутт дlабахийтац пачхахьалкхен план тlехкхоачаш ца еш. Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш хьинаре къахьегаш ба вошкагlвола аппаратчик, коммунист Бочарников Алексей Никитович, аппаратчикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Федякина Мария, Морозенко Владимир, кхыбараш.

СУРТА ТlА (аьрдехьара аьтту техьа): вошкагlвола аппаратчик А. Бочарников, аппаратчикаш М. Федякина, В. Морозенко.

С. Хугаева сурт.

Сиха кlоарглу бурув

Цlанха ца хиннача тайпара хьинар айдеш къахьег укх бетта Октябрьски бурувтохара балхий управленерча буруввдетта мастер Аралин Александр Ильич керте латтача № 187 йолча буровой коллективо. Бурувтохара июль бетта план ханал дукха хьалха кхоачаш а я, хlанзалехьа август бетта чотах цо техад 145 метр бурув.

Иштта дика къахьегаш ба бурувдетта мастер Александров Александр Александрович керте латтача № 197 йолча буровой бурувдеттараш а. Хlанзалехьа июль бетта чотах цар техад 127 метр бурув. Уж толамаш кхы тlа а совдоахаш къахьегаш ба уж укх деношка.

В. ГЕНЕРАЛЕНКО,

тха штате воаца корр.

Хьалхара моттиг яьккхай

Пятилетка шоллагlча шера вадин тlаийна социалистически декхараш ханал хьалха кхоачаьдарa чlоагlа къовсам лоаттабу В. И. Ленина цlерагlча Грозненски механика еккдоахача завода технологаш. Цу даькъе социалистически яхье яьнача цехашта, установкашта юкъе хlаналехьа гучаювлаш я вoрхl бетта план кхоачашъяь коллективаш. Царна юкъе хьалха латтачарех а Новиков Юрий Иванович керте латтача № 13 — 14 йолча установка коммунистически къахьегама коллектив. 13-ча шеран цlена тlабоатlача бетта чотах продукци арахецаш я из.

Уж къахьегама толамаш доалача хьинаре болх барца белгалбаьнна ба къахьегама ветеранаш, вошкагlбола операторош Ахмадов Лача Ахмадович, Сурцев Георгий Корнеевич, оператора гlонча Гальтиев Иван Степанович, Пашин Юрий Александрович, машинист Петрина Вадим Александрович, кхыбараш. Шоай сменин нормаш тlехкхоачаш а еш, дика нийса лелаю цар технологически режим.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЯЛАТ—ДАЬХЕННА

Тха совхоза къахьегамхоша ца белча ялатий дика хьуаньам кхабьай. СССР хьалхьи Нохч-Гlалгlай автономи вlашагlъеллам 50 шу дизара сийна даха ца доаггlара хьамьадзара яхь а йоалаш бола беча цар тоалеца кхоачашъьай пачхахьалкхенга (хьалхlаш йоацаш) ялат дохкара плани задании. Пландаи заданегlа 1019 тонн езаш Доаххен лебаранна дlаоттадьад 1400 тонн кlа.

Ялат пачхахьалкхенна дlаена а дlалуш латт.

В. ЗЕЛИМХАНОВ,

Урус-Мартана района Мичурина цlерагlча совхоза директор.

В. ХАТУЕВ,

совхоза парткома секретарь.

ДОАКЪАР lАЛАШДЕЛГА ТОАДЕ

Боаккхача лоархlама гlулакх да юкъарча хьайбашта тайп-тайпара шортта доакъар lалашдар.

Юкъара хьайбаш дика долаш lаьнгара дакара 54486 тонн гlоаьа доакъар, 52368 тонн силос кийчъе оза района хьайбаш лeладериш. Хlаьта июль бетта шоллагlдола декада долалуш района дерригa lалашдаь гlоаьа доакъар 19627 тонн я. Соахка укх ханаца кийсдича 11 тонн кlеэнагlа хул ца. Хlаьта силос кlоарга чу йоллара гlулакх кхы а ворlа лел. Соахка укх хана кийчъяь хинначул яхеза кlеэнагlа кийчъяьй силос.

Иштта эттача цу хьалашка хьайбашта кхоачам хиилел доакъар lалашдеча лоархlама моттиг дlаюац шоэлагlа дlайийнача культураша.

Укх шера 2500 гектарa тlа доакъара лаьрхlа шоэлагlа юртбоахама культураш дlае лаьрхlадар района боахамаша. Цхьабакъда, цхьадолча боахамаша эттача хьалашна къежна юха нерадаьккай шоай планаш. Шоэлагlа юаш йола культураш дукхагlа дlае лаьрхlад цар.

Доглаш хийлхачул тlехьагlа дика дегl хинцар юртбоахама культураша. Уилаза берригa ниа оарцагlбьнихар «Чарлемский» колхово гуракьа дlайийна культурийш чуйца яхара, ча аргlаш а даь дlаоттадара. Мукъадаьнне лаьтта оаькаш аурийтта агрегат хилар.

Аьха, хьаньаь яьнача участкех сеналаш тlекьатайса трактораш чакхъяьлар, 150 гектарa тlа шоэлагlа культураш дlае езача дlайийнай 315 гектарa тlа. Цхьайолча моттигашка хlанзалехьа дика хьалтlаьннаб уж.

Дог лазаш леладу из гlулакх «Коминтерн» колхозе а. Цхьаберт болаш комплексни чакхдаьх цар дерригa кхашкара балхаш. 300 гектар хулеча лаьтта доакъара лаьрхlа шоэлагlа хьаьдlаш дlайийнай колхоза.

Доакъара лаьрхlа шоэлагlа культураш дlаера хlана оарцагlбенца лаьяа района цхьадолча боахамашка. Цхьабакъда, тlехьа тоабенна уж. Бlарчча хьайцача шоэлагlа культураш дlаера бола ледара лел района. Геттара во вlаштlехьбаьккхаб ца болх кийс гектар мара дlа ца йийнача «Путь к коммунизму», 15 гектар мара дlа ца йийнача Мажинскиа цlерагlча колхозашка. Хlаьта «Красный пахарь», В. И. Ленина цlерагlча колхозаша 12 июле цхьанкха а хlама дииза яр.

Района укх шера эттача хьалашка доакъара лаьрхlа шоэлагlа юртбоахама культураш дlаера балхаш тlехьадоаккилга, цу лоархlамача гlулакха партlа терко ца яр вlалла ле йиш йоацаш цlенхашта уйле а эзаш да.

Укх юха йисача хахок хиш дет-

2 ГРАНКА

там лаьттаи хиларон кхы цlенхаза а торо хулийт доакъар lалашделга тоаде.

Из де йиш а шоэлагlа культураш дlаерцин массехказа яьккаче бацийн чотах.

Доакъар lалашдарца, оахка лаьттая бокъонца пайда ийбарца цхьана шоэлагlа культураш дlаерций тайпара агротехнически лоархlам болаш гlулакх да. Боашта аьлча, аьарца къовсам лоаттабе аттуъ кулийт цо. Шоэлагlа культураш дlае лаьтта кийчдеш юха денга оакера овлаш яц. Тlехьа ема дегlабоагlача юртбоахама культураша эшийн йоакъалу уж.

Доакъара лаьрхlа шоэлагlа юртбоахама культураш дlаера дикагlйола ца туллеш латт. Хlанз ца текалой тlехьабусаргбe боахамий кулгалхой, специалисташ.

Ялат чуйца мукъадаьннача дерригача хиш дахача лаьтта lалаьмате сиха доакъара лаьрхlа шоэлагlа юртбоахама культураш дlае оза, доагlаш доле агротехнически гlулакх де деза царна дика хьувлайтара. Тlахьа цо торо кулийтаргва lай юкъарча хьайбашта тоъаргдолеш доакъар lалашде. Шоай декхар цох латтилга ха деза района юрта боахамий кулгалхошта, специалисташта.

[illegible]

Шелковской района юртбоахама управлени партторга агроном.

КОМПЛЕКСАГlА ДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

РЕЙД

Укх шера 8 июле хиннача КПСС обкома бюрос белгалдаьккхар Наьсарен района боахамашка ялат чуэцача, доакъар кийчдеча доккхий кхоачамбоацараш хилар. Района совхозашка баьча тохкамах гучадаьннадар ялат чуэцара а кунца дувзаденна кхыдола а балхаш во делга. Тlагlертта дlахьош дапар ка бола ялат чуэцилгаи пачхахьалкхенга дlалулген.

Укх деношка Наьсарен района «Экажевскийи» «Назрановскийи» совхозашка хилар тхо. Цига оаха техкар КПСС обкома бюро хинначул тlехьагlа дикагlча оагlорахьа фу хувцаденнад.

«Назрановский» совхоза центральни хьетт (заведующи ин. Костоев) цlена я, лостам баьб. Йоккха йоалача нийсача элех латт ялат. Комбайнашa аьрда хьатlакхуьа кlа lодоассадача моттиге дукха аллийтац. Шендайя пачхахьалкхенна дlачуду. Хьатта хьадекача 374 тонн кlих 263 тонн пачхахьалкхенна дlачуеннай. Из доллаш духхьал комбайнашта кlалара доаггlача тайпара 280 тонн кlа кхы а дlачуденнад пачхахьалкхенна. Наьсар - Кертерча отделенерча кхашкара комбайнаша аьрда хьабена 278 тонн мукх боккъонца цlеа а баь фуна лаьрхlа дlаоттабеш ба. Хьалхагlа ВИМ яхачи тlаккха ЗАВ-10 яхачи машинашца дика цlенбаь дlалуча фу стандартега кlа а кхоачабаь 400 центнер мукх дlаоттабаь баьнаб силаде.

Цу совхозе дика лелац кхашкара ялат чуэцара болх. Еррига а 16 комбайн Пхьилекхъонгий - Юртарча отделене яр. Царех 10 комбайно хьаихар а ардар а цхьана далаш ялат чуэш. Кхаьнне хьекха касарагlа lодехк, юхейкcача кхаьнне касарах улла ялат хьал а нийсий оарл. Кlа хьоккеш я кхы 4 йол хьекха косилка а.

Отделене чуэца дезаш 771 гектар кlаи 167 гектар мукхи ба. Цига ялат чуэца доладаьча хана денз дукха деноши дlадахаа. Цхьабакъда, цу цхьан моттиге из-зал техника йоллашехьа хьинхара ардари цхьана долаш 460 гектар чу a эцаш 140 гектара тlара дар хьекха касарах lо мара диллададар. Цхьа-шин ди мара дацар кхо комбайн касарах улла ялат хьаладийдеш арда йолаенна.

Ялат чуэцара болх иштта во хlана лел отделене? Укхаза ялатий кхаш оасарах хьалдикъа да. Цо комбайний болх дерттlа дlабахийтац. Во хьувкъярах кlезига ялат доал гектара тlара, комбайнаш каст-каста йох, тlаккха болх ца беш тоъал ха йоакх. Хьалхагlа хьекха касарагlа lо а дилла ялат чуийцадаларе дикагlа дар, хlана аьлча цо кхашкара балхаш сихагlа чакхдоахийтаргдар. Иштта дукха оасар долча участкашкара ялат хьакхари ардари цхьана долаш чуэцаш хьача дукха ялат эехьа дов.

Ялат чуэцарца хьана кхыдола балхаш иштта лел отделене? Тхо цига долаш 316 гектара тlара ча хьагулдаьдар, цхьабакъда, эргlаш а даь дlаоттадаьдацар. Ялат чуийца мукъадаьнна лаьтта ца оахаш уллар.

Еррига техника «Пхьилекхъонгий-Юртарча» отделене дlатlаэхе гоарах цигарчул дикагlа хьийна кхьича отделенешкара кlа шийн хаьнахье чу ца иэш латтар.

Тхо да Аьлте-Юртарча отделене Бокова кулгалдеча тракторно - кхаш леладеча дькъагlча бригаде. 960 гектара тlарча кlаьа доаллу бригада. Укхаза болх беш ши комбайн я. Боахама кулгалхоша 9 июле кхы а ши комбайн ххийтар бригада кхашкара кlа чуэца. Цхьабакъда, гlо де йатача шин комбайно сахьата болх бу ши сахьат ехе сеца латташ доакх. 70 гектара тlара дар чуийца а баьнна кхьича участкера кlа чуэца доладаьлар механизаторашa. Хlаьта ялат чуийцачара ча хьагулдеш дар. Цу бригадерча 30 гектар хулача кхай тlа оасар тlадаьпад. Цудухьа хала хургда кlа чуэца. Хьекха касарах lо а дилла чуэца деза из. Из кlа чуэца йиш йолаш бац бригада механизаторш, хlана аьлча царга меттел еррига отделенега а къаьсткъаьста ялат чуэца техника ниш-

зар техника. Мала чубила дукха ха йисаяр. Комбайнаш кхашта юкъе дlа а оттаь «салвlа» бахар комбайнераш. Баьдъялалехьа иттех совгlача гектаре тlара ялат чуэца кхувргдар механизаторий. Цхьабакъда, шоллагlча дийнахь сецна чуэца доладе лаьрхlар ялат. Иштта во пайда нийбу совхозе балха хьинех, къаьстта кхашкара балхаш сихденнача хьалашка.

Хlаьта кхыдоле балхаш иштта лел совхозе? Экажкъоангий-Юртарча отделене йоккхача участнера мукх чуийца баьннабар, цхьабакъда, хlана а тlехьа эзе доладанза дар лаьтта.

Кхашкара балхаш сихденнача хана наьха къахьегамцара морални материални бераи совбаккхара малагlа гlулакхаш ду? Къахьта тlа цу хьакъехьа йоагlаш йола йоакхо я хилар, гуш да. Хьалхара моттигаш яхача комбайнераи водителаи совгlата кlараме 10 сом карара кара тела цlе вымпели лойла аьнна приказ а техад совхоза директора. Цхьабакъда, балха учет лелаяц. Цхьаболча комбайнершa нормаш дикка тlехкхоачашъю. Шоаш кхобец водителаша а. Цхьабакъда, е алчан совгlат а лаце цlе вымпел а лаш царна. Уж теркалбеш сагга ца, — Тхона йола вымпел хlанз а хьалбац, — аьаш бегаш бора механизаторашa. «Экажевский» совхоза кулгалхошта ю lоттар, уж бегбоахилга да из.

«Назрановский», «Экажевский» совхозий кулгалхой, специалисташ, партийни, профсоюзни организацеш царцагlйоале оаа, кхы вlаьла ха ца йоаеш ялат чуэцачa доллаш дола кхоачамбоацараш дlа а даьхаш, эттара лоаьагlча хана чакхдаха деза кхашкара дерригa балхаш. КПСС обкома сацам кхоачашбеза. Ялата цхьаккха а килограмм эшьа ийта йиш яц.

Еррига техниках дикагlа пайда а эцаш шин сменагlа комплексагlа болх белга вlаштlехьдаьккха деза.

Рейдови бригада: С. АЛМАЗОВ, — ЦСУ Наьсарен районски боахло; Н. СМИРНОВ, — «Ленина некъ» яхача районни газета редактора заместитель; М. ЗАНГИЕВ, — тха собкорр.

КПСС НАУРСКИ РАЙКОМА ПЛЕНУМ

Самардийкахь хиннача КПСС Наурски райкома пленуме дийцар партийни документаш хувцарца дувзаденна районни партийни организацена хьалхашка латта декхараш.

Цу хьакъехьа доклад йир парте райкома секретара Н. М. Карагичевас, пренеех къамаьлаш дир «Победа» яхача колхоза лелаеча совхоза парткома секретара В. И. Рябуса, «Терский» ях лeладеча совхоза парткома секретара П. С. Бясова, автотранспортни предприяте партийни организаце секретара А. Н. Сундукова, кхычар.

Кастта дlадоладургдоль партийни документаш хувцилга районa коммунисташа боккха политически лоархlам бола гlулакх санна чакхдаккха лерхl.

Пленуме дакъа лоацаш хиннараша белгалдоахар, партдокументаш хувцара кийчо яро из чакхдаккхарой КПСС Программаи Уставои дlадехараш дизза кхоачашдергдолаш коммунисташ хьалхебара новкъостал дергхилар. Къамаьлаш даьраша партийни документаш хувцара дешаш айхха дувзар планови заданеши нийслагlча пятилетке тlайна социалистически декхараши толамо кхоачашдара даькъерча практически декхараши.

Дийцача дениах КПСС райкома пленумо боагlаш бола сецам тlайийцар. Партдокументаш хувцара болх чакхбаккхара тlаерзаьча практически мероприятей план чlоагlйир. Района къахьегамхоша СССР-и, Нохч-Гlалгlай АССР-и хьаьнь ах бlаь шу дуза юбилеш дикача толаманца белгаддьахара шоаш тlайийна декхараш кхоачашдара низ кхобергболцаш хилара телам белар.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПАРТИЙНИ ГРУППАШ — ЯЛАТАШ ЧУЭЦАЧА

Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхозе ялташ чуэцача юкъагIа ерригача тракторни бригадашка хиина йола партгруппаш вIашагIъеккхий. Царех цхьаьраш ялташ чуэцаш боаххача къахьегамхошта юкъе беча партийно-политически балха бокъонца йола организатораш а хиина дIаэттай.

Теркалбе боагIаш ба 3-ча тракторни бригадерча партийни группа болх. Цуна юкъе ва кхо коммунист: бригадира помощник Иван Иванович Соляков, учетчик - заправщик Василий Иванович Булгаков, тракторист Александр Карев. Партийни группа эгара хьалха ялташ хьокхаш боаххача комбайнерий социалистически эхь вIашагIъеллай. Къахьетта уйла тIаахийтай оарда-че ялтийна. Арений кемаш лелхараша — Четвериков Георгеи Дъабин Иванеи яIа чуэцача хIара гектара тIара 32—33 центнер оард.

Социалистически яхьа лелам шерра бувц партгруппа. Коммунисте вов. Булгакова хIара денна яхьа итогаш ю, комбайнерий звенос баьча балхах хьахиннараш хьокхамий Доска тIа дIаяздy. Ялташ чуэцача хьалхалаттарий толамий хьакъехьа дувц хан-ханнахьа арайоахача «Къахьегама листока» тIа.

Партийни группа чIоагIа уйла тIайоххийт гойтара агитацена. Хьалхашка латта керттера дехкар кхоачашдара — ялташ дика чуийна дахара тIаерзаь к из. ДикагIа бIаргагургдолчча моттигашка хьалдийтта доахк лозунгаш: «Лакхача хьувкъамо сий лакхду!» Сихеи из дойташи чуэдаргда вай ялташ!».

Партийни группа йоакхо вай кхай тIарча станера красни уголок дика кийчъяра. Бригаде беча массово-политически балха центр а хиина дIаэттай из. Укхаза я газетий, журналий керда номераш, хаддаза газеташ деш, беседаш, политинформацеш хул.

Красни уголока 40 механизатор гул а ваь «Дунен халкъашта юкъерча хьалах» аьнна дийцар политинформатора тракторни бригада бригадира Михаил Никитович Лохматова. Политинформаторо аттача, дика кхетабергболча меттала дийцар машара гIулакх кIахо чIоагIдара Куба Республика премьер-министр Фидель Кастро Советски Союзе вар боаххача доархIама хиларах, ялташ чуэцача дика къахьегара тIаахьийхар болхлой.

Эзхьа боаш политически болх. ХIанала 95 гектара тIара чуийна дальнад на бола ялат. Из ахаеел совгIа да. Ялат чуйца далларца кхай тIара IоъаралдаяккхIа ча, эргIаш лу цунах. Стогометатела тIа болх дика бу механизатора Иван Григорьевич Солякова. Цуна тIеахьа латта оах. Цига хьакаре хъаьег трактористa Бухарин Борися. НормагIа 3 гектар ахa езача по дийнахь 4—4,2 гектар оах.

ХьаIемаде мегаргдолаш дукха хIамаш да 5-ча тракторни бригада партийни группа балхана а. Цу партгруппана а пиитта кхо коммунист ва: комбайнер Семен Чумачев, тракторист Василий Тюков, бригадир Николай Шеховцев.

Колхоза парткома повкъостаца партгруппа дика кийчъяьй ялаташ чуэцара хетаь гойтара агитаци. Лозунгаша, плакаташа йоах: «Хьона Даьхе — шортта ялат!», «Ялат — Даьхен рузкъа лораде!» «I квадратни метр тIара 10 кIа ка байча гектара тIара 2—3 центнер ялат дов!».

Кхашкара дерргa балхаш кхьан комплексагIа леларгдолаш вIаштIехьдахара бригадера къахьегамхой оарцагIбака хайнад партгруппана. Ялат чуйца даллapца чe хьагулду, эргIаш лу, яьтта оах, мaкхaш доах, ялат дIайлув.

Партгруппа ялташ чуэцача юкъагIа кхай тIа агитатор хулга чIадиллар комсомольца Чернов Виктора. Дика кхоачаду цо агитатора декхар. Цо хIара денна итогаш ю комбайнерий социалистически яхьа. Комбайнераша баьча балхах хьахиннараш хьокхамий Доска тIа дIаяздy. Комбайнераш Семен Петрович Чумачев, Петр Иванович Шмадков, Михаил Иванович Арбузов юкъе а болаш бола комбайнерий звено 103 гектара тIара мукх чуйцца яьннай. Цар толама хетаь «Къахьегама листок» арахийцар агитатора. Цо ма ларра дийцар цар толам милпта баьккхар.

Агитатора цитта беседа йир СССР хьаь 50 шу дизарах. Цо дийцар СССР халкъий чIоагIача доттагIалах, Советски Iедал латтача укх 50 шера советски нaха даьхача толамех, механизатораш тIахьийхар ялташ дика чуйца дахара.

Н. ГУЗЕЕВ.

КХАШ ЛЕЛАДЕРАША САЛОIАЧА ХАНА...

Хоза дош да цун багара хьемел доагIар, — оал шоай агитатор волча Ахмадов Абусуьйнах Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхозе № 3 йолча свеклаш лелаеча бригада къахьегамхоша.

СССР а вай республика автономи а хьаь 50 шу дизара сийне хIара гектара тIара 280 центнер мокара свекла яккха, аьнна, дош деннад бригада коллектива. Денгара - денга шерлуш латт бригада членашта юкъера социалистически эхь. Хоа царна шоаш денна дош сий долаш кхоачашдара хIаране хьинар ца кхолеш къахьегa дезнига.

Делкъа ха кьатIевтт. Белхой салоIа IаIна боал. Ший газета гIа a веIаш вай хьакхоеч цига Ахмадов Абусуьйн. Цунга да керда газеташ, журналаш, бригада стана хьалтона кийчъяь къахьегама листокаш. ЙIаьна яц салоIа миноташ. ХIаьта а вов. Ахмадовна кораIдоал из ха кхаш леладераша салоIам хургболча тайпара гIулакх вIаштIехьдаьккха дIакхьа. Агитаторо дувц царна вай махкара, дозал даьхьа кердадараш. ДIадоахий» КПСС ЦК, парта Нохч-ГIалгIай обкома, района, колхозе парткома укх тIехьарча хана тIайдаь социаш, решенеш.

ТIаккха бригадера гIулакхаш дувца воал, белгалдоаь нарагIдаьннараш, кхоачамбоацараштe теркам тIаоз. Уж сихагIа дIадахара де дезар а белгалдоаккх агитаторо.

Иштта, тешама ший декхар кхоачашдеш ва колхозе коммунист, агитатор Ахмадов Абусуьйн. Цудухьа из воагIаш гучуваьлча бIарг сийрдабоал механизаторий, хьайбаш леладерий.

З. ЭСАМБАЕВ.

Грозненски швейно - производственни объединене Ведаьарча филиале къахьегаш я хIамаш тега мотористка, коммунист Дошуева Анна Анатольевна. Цига болх беча шин шера дика карьерзаьй цо хIамаш тегарий говзал. Социалистически яхье хьалхалаттарех я из. Ший сменни нормаш 115—120 процент кхоачаш а еш тIехьабусачарна новкъостал деш хул из каст-каста. Цудухьа дика доарх из болхлошa.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка А. Дошуева.

А. КЫЧИКОВА сурт.

«СЕРДАЛО»

2-гIа оагI. 20 июль, 1972 шу.

Хьайбай боахам дегIабоалабара къьстта теркам тIабахийтаб КПСС XXIV съезда решенешка. Дулх, шура, фуаш санна йола вахаре хилаза яргIоацача кхачан продукташца баззa кхоачамберг болча боараме укх тарттарча шерашка хьайбай продукташ дукхагIа яха аьнна дехкар оттадаь.

Нохч-ГIалгIай АССР доаккха дулх доахаи дийна долаш эзача 1975 шера—38 эзар тоннага, шура —119 эзар тоннага, фуаш—82 миллионага, тха — 3650 тоннага дIакхоачаде лаьрхIад. Из Iалашде деза доахани коа тIара оалхазараши дебадара чотах, хIаьта керттердар—доакъарий база чIоагIъярей племенной болх тоабарех ларда тIа хьайбай продуктивность лаккхъяр.

Иштта чIоагIа уйла тIаахийта еза продукш яккхарга дIабода мах лохбарах хьайбай боахама доакъоша рентабельно болх белга Iалашдаран.

Пятилетка шоллагIча шера пачхьалкхенга 36,1 эзар тонн дулх, 86 эзар тонн шура, 62 миллион фуъ, 3582 тонн тха доахка деза ба республикера хьайбаш леладераш.

Уж декхараш кхоачашдара продукт луш дола доахан дебадара хаддаза йоаххо низа ергаьц. Ер шу чаккхдоалаш республика колхозашкарей совхозашкарей доахан 157 эзар хила делаш да, цу дакъе 57,6 эзар етт, 131 эзар хьакха, 582 эзар устагIа, оалдаьнна коа тIара оалхазараш— 700 эзарнега кхоачаш. Цу цхьан хана хIара Iатто лу шура 2200 килограммага, котама тIехьара гулду фуаш — 150, цхьан устагIанна тIера доаккха тха 4, 5 килограммага дIаккхоачаде деза. Дикка дукхагIа тIаккхета дезаш да дулха лаьрхIа дIателача доахана дозал а чуоттала кхабача доахана долал а.

Хьайбай боахам дегIабоалабара, дулхи шуреи дахареи фуаш гулдарен халкъа боахама планаш кхоачашъяра лаьхъе ниьадола толамаш доах Наурски района боахамаIа. Укхаза шерра - шера дукхагIа доах дулх, шура, тха, гулду фуаш, лаккху доахана продуктивность.

1972 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ кийчъяра халкъа боахама план наурцаша кхоачашъяьй. Дулх — 107 процент, шура— 118 процент, фуаш — 123 процент. Доахани коа тIарча оалхазарийн продуктивность дикка лакхъьяча цу районерча боахамий балхе яьча анализо хьахьоих, цу боахамашка доахача толамий лард массаза а доакъарий база чIоагIъяри. Iулаш юхаметтаувттаделга лерттIа вIаштIехьлаккхара, хозрасчет юкъебоалаяра, гIулакх творчески леладергдолаш нах кхетабара цIенхаштта болх белга хилар. Наурски района хьайбаш леладераша бокъонца кхетадаьа, хьайбашта доакъарий чIоагIа база хьайнa, тIехдиккача доакъарца хьайбаш Iалашхича мара доахана продуктивность лакхъеи продукци яккхарга дIабода мах лохбе йиш ца хилар.

ДикагIдола доакъараш кийчдара прогрессивни приемаш юкъехкхьара хьинаргIа болх бу укхаза. Укх шера 19 июне кхачалца 4650 тонн баьца-витаминни хьоар кийчдаьдар. Активни вентиляце методагIа йокъеча прогрессивни технологе пайкъана 8111 тонн йол кийчъяьй.

Массанахьа а къоабилдаь тIайнцад кердача тайпара доакъар— сенаж. Районе хIанзаз а 500 тонн совгIа сенаж кийчъяьй.

Наурски района боахамашка чIоагIа уйла тIаухийт детта доахан юхаметтаувттаделаргдола шинараш хьалкхедара, уж шоай ханнахьа бутIе кхуьлара, духхьашха дахкача доахангара шура аьсамъяхара.

Района фермашка племенной болх тоабе бахьан долаш укх шера шиа бетта хIара Iеттагара яьккха шура соаххе цу ханна яьккхачунца нийсйича 81 килограмм дукхагIа хиннай. Дукхха фермашка кийчъяьр Iан хьалашка болх бе, мел эшача доакъарашца Iалашъяьяр, уж дика кийчделга вIаштIехьдаьккхадар (атар, Iанорца кIардар, кхьйола способаш).

Балхаш дика вIаштIехьдахаро, дисциплина хиларо, хьайбай продукташ яхарен пачхьалкхенга йохкарен заданеш кхоачашъяр дукха къоаман лоаттабаро наурцашта новкъостал даьд 1972 шера хьалхарча ах шера дулх, шура, фуаш гулдарен кийчдарен халкъа боахама планаш кхоачашъяь ца Iеш, тIехкхоачаьъе а.

Наурски районаца нийсйича хьайбай боахам дегIабоалебяра гIулакха нийса юхамаччахьа я Ачхой - Мартана район.

Цу районера боахамаш хIанз а закон лоархIаш даи хьайбай продукташ йохкара пачхьалкхен планаш кхоачашбелгах.

Ачхой - Мартана района совхозий кулгалхошеи зооветспециалисташеи лерттIа уйла тIаехийтад продукт луш дола доахан дебалара, общественни хьайбашта доакъарий чIоагIа база хьайоа, фермашка племенной болх тоабара.

Района боахамаша шерагара шерага кIоэгдолийт детта доахан. 1971—1972 шерашка детта доахан дебадара боараме дукха дохагIа ба 1968 шерарчул. ГIалатгIа районе детта доахан дукхагIа хилийта лаьрхIача метте, уж кхи тIа а кIоэгдалийтад. 1970 шераца нийсдича 6 процент кIезигденнад детта доахан 1971 шера.

Шура яккхарен кийчъяран халкъа боахама план 75 процент мара кхоачашбаьккха районо. План кхоачаш ца яра бахьан да детта доахан во кхабар, во леладар, фермашка социалистически эхь оа вIаштIехьъяккхар, болх кегабяне йовхкo йоацар леладар, хьайбай боахама кулгал во дар, фермашка къахьегама дисциплина эсала чилар.

Укх шера июнь бетта Ачхой-Мартанара фермаш малагIча хьал тIа я хьожаш хиннаб. Гучадаьннад, керттерча даьхье «Лермонтовский» совхоза фермашка къахьегама дисциплина ца хилар, ден распорядоки доахан кхабара режими вогIча тайпара телхаеш хилар. Цхьан хана дIадолядаш доахан детта (ВаьлергагIара № 3 йола ферма). Даша дагIарий ханнара бераш уж доахан детта. Антисанитарни хьалашка доаттаду доахан. Халаташ бIеха, тиша да. Кулгех хьаьхача гаташтa меттел тайп-тайпара бIеха палашкаш леланьй. Доахана шамарaш дулаш дац, ГуйриЙна доахан деттача хана цига вацар бригадир а, е зоотехник а, е учетчик а. Хьальккхача шурий учет леланьр осеменатор А. Шоипов вар. Цу фермашка доахан кхобилга. Къахьегам вIаштIехьбоаккхилга, ден распорядок лораелга цхьа бахьан а тоадаро Iалашдаьд шура дукхагIа йоахилгeн пачхьалкхенга йохкилгeн.

Ачхой-Мартана районера боахамаш, дIадахача Iай моашта тIакхачар кошшеньа я, лерттIа дIахьажаш доакъарий база чIоагIъяра деллаги. Масала, укх шера 19 июне кхачалца Ачхой - Мартана районо кийчдаь витаминно-баьца хьоар планах 20 процент мара дац, йол — 9 процент, аьттагIа елга сенаж — 2674 тонн.

Геттара кIезига шерду бобови культураш дIалон лаьтташ. Доакъара культура хьувкъам шерра-шера лоха ба. Цу района фермашка сеча доахах пайда эпара гIулакх доал доаш леладу, во вIаштIехьдаьккхад хьайбашта искусственни осеменени елга, бизза пайла эцан шинаргаш яхедарен царна шоай ханнахьа осеменени ярен чотах детта доахан дебара йолча торонех.

1972 шера 1 июне шин шера тIех ха яьнна осеменени ягаз 169 шинар дар «Лермонтовский» совхозе, «Самашкинский» совхоза — 156 совгIа. Иштта дукха шинараш шоай доллашеха а, уж бутIе дагарен осеменени ярен задани цу боахамашка кхоачеягIаьяц. Районерча боахамий кулгалхошеи зооветспециалисташеи а вIаштIехьбаьккхаб доахани коа тIара оалхазарашка дебадара планаш кхоачашъелга Iалашдара боах. Хьайбашта осеменени елга, хьона хораш хьалкхедалга, тIера ца дуйлийталга вIаштIехьдаьккхара хьакъерча кхоачамбоацараштa деш хIама дац.

З. БАКАЕВ,

республика юрта боахама министерства керттера зоотехник.

ДЕГIАБОАЛАБЕ ХЬАЙБАЙ БОАХАМ

Исхали ду тха доаха алтайски фух дола жа сихха ондаддувлача дулх - тха олсамагIа толача линкольни романовски яхача кроссбредни фух долча жеца вIашагIа а элаь Iилаьмате дукха тха луш дола фу хьадаьд Iилмай Академе СибпрегIарча отделене. цитологеи генетикаи Институтa Iилмахоша СССР Iилмай Академе СибпрегIарча отделене экспериментальни боахаме. ТIехдинка назата туьлорг хьадарга дода тха юкъера лаьрхIача 6,5 — 7 килограмм доаккх цу жена тIера, цун дIоахал 13—15 сантиметр да, хьадоала цIена тха 60—65 процент хул. Дийна долаш эзача 65—70 килограмм хул кроссбредех, хIаьта фуно леладеча койх — 120—130 килограмм.

ХIанз 1000 совгIа устагIа юкъе а болаш кроссбредни фух дола опытни жа Iул да Новосибирски области «Медведский» совхозе.

СУРТА ТIА: СССР Iилмай Академе СибпрегIарча отделене экспериментальни боахаме хьахилийта кроссбредни кой — производителий Iул.

А. ПОЛЯКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Хьалхалатта доярка

Гудермеса района шурий-товарни фермашка, яхача учрежденешка гургдолеча моттига агитплакат доал хьалтеха. Городерча юбилейни вахча штабо арахийцад из. Агитплакат хетадаьд «Дружба» совхоза дояркана Бердар Анна Юрьевнайна. Района дикагIйола доярка доарадIеш а из.

Из сийлен цIи эгара хьалха ю ялккхай укх пятилетка хьалхарча шера баьча балха итогех. Цу шера ший групперча хIара беттаеч Iаттагара планагIа 2200 килограмм тIаIийцача декдарах 2800 килограмм мара ца езача 3150 килограмм шура яьккхар Анна Юрьевнас.

ЙисIагIча пятилетка шоллагIча шера хьалхарча ах шера а лакха толамаш даха карагIдьннад цуна. Хьалха санна 24 етт лелабу Анна Юрьевнас. Духхьал ялх бетта хIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача 1833 килограмм шура, яьккхай из.

Атта бьыкхабац из толам. Итт шу совгIа ха я Анна Юрьевнас шурий-товарни ферме хьинаре къахьега. Ший балхаца сакъердалу Бердари. Доахана дика доаллу, рационагIа кхоаб, ханнахьа дете. Иштта лакха толамаш дехара къайлеяш йовзийтар дийхача, эгара хьалха болх белаш хила веза, пал Бердар Анна Юрьевнас. Долчча тайпара оале, хьайбаш лелаш, царна гIулакх де хоаш дола-наза хIара ферма болхло. Керттерча даькъе толамий лард из я.

Практике хьа ма хьоккхара, тайп-тайпара доакъар телаш, рационагIа кхьбача доахангара йоаккхаш йола шура совйоал, хьоьнагIа хул. Анна Юрьевна къахьегаш йолча цхьоалагIча отделене юкъарча хьайбашта кхоачамхилал доакъар да. Моша доакъар, концентраташ а. Iан заманахь буьбе муж хул, цахаддаш хьатIаккхукь бердa. Ший ханнахьа эргIаш а дaь дIаоттадаь чa доалла дика доакъар да. Цо доярканна хоаш найда а нийбу. Бердана хььаи а деш дIадилла ча юкe хIама ца юташ дуь хьайбаша. Кхъ-юкъе лехка цу тайпара доакъар ший тайпара дегIа пайдана а да царна, хIана аьнна иштта кхабача доахана шура дукхагIа лулаш гучадьннад.

Бердар Анна Юрьевнай опыт шоай балха юкъе ца хьош нагахьа дояркa кхоргъяц «Дружба» совхозе меттел района кхьча боахамашка а. Района шурий-товарни фермий болхлой каст-каста баьхкe хул Бердар бола беш йолча ферме. Анна Юрьевнай балха тIа гучадьннa пайдана лар цIабехача шоай балха юкъехьу.

Доахаццара болх дего хьехаш ца хилча моллагIчоа булургбац, — йоах Анна Юрьевнас. — Минут дукхагIа - кIезигагIа а хьалхагIатIехьагIа детта йиш яц, царна мел эшар дIалуш боча леладе деза хьайбаш. ТIаккха моашца хьега къа яхьа доадац цар, шоллаенца кхадеех.

Балха тIа лакха хьоккхамаш деяра шоай цIераш дIайовзийта дояркаш кIезигa яц «Дружба» совхозе а Гудермеса района кхьча шурий-товарни фермашка а. Масала, «Дружба» совхозe йиьгIча отделене доярка Юнусова ПаьтIамата хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 1384 килограмм шура яьккхай. ХIаьта цу совхоза шоллагIча отделене доярка Абасова Бите хьоккхам кхы а лакхагIа бe. Цо хIара Iаттагара 1381 килограмм шура яьккхай. Района кхьча боахамашкара а цу тайпара дика масалаш кхы дукха а доаладе йиш я.

Бердар Анна Юрьевна Шелковски района В. И. Ленина цIерагIча колхозерча дояркаца М. Айдамировайца яхье яьннай. Айдамирова Минтас толамца чаккхдаьккхад иссалагIча пятилетка хьалхара шу. Иштта лакха къахьегама толамаш доахаш хьайбоагIа из ер шу хьалолладеча деха. Шоай районашка хьалха латта дояркаш балха тIа ше-ше тола гIерт. СССР хьаьнa Нохч-ГIалгIайче вIашагIъеллаш 50 шу дузача делча цIейинна доаггIара пакъадахара кийчо яча укх езача хана шоай къахьегама совгIат кийчдара къьстта хьинар яйлена къахьег хьалха латтача доярка Бердар Анна Юрьевнас.

И. ДЖАМАЛОВ.

ДУХХЬАЛ МОТТИЙТА

ФЕЛЬЕТОН

Хьайла малагIа хеттар отталир сога хьалхашка дукха ха йоацаш «Марковский» яхача дегестански совхоза директора Ю. Гаджиaкаева. Цо цхьа хорта бола кьхат сога хьа а хьехка, хьттар:

— Алал сога, боккъала а, документ да яр а моттийта леладеш хIама да?

Хорта болаш дола кьхат ше лоархIийташ дар. Из дар Армянски ССР Министрий Советерча Госарбитража заседане протокол. Госарбитро Артикски туфо-бетонни блокий завод декхарийла йоpа цхьа бутт хя ялалехьа (на теркал делаш) 17712 сом декхар «Марковский» совхоза расчетни счета тIа дахийта. Цу тайпарча документа хила ма йоагIара, ший номер яр цун, цуниa кIал латтар бехктонхамеча новкъоста — Госарбитра тайпан цIи. Лоацца аьлча, массадолча хIаманца нийса отталь дар кьхат. БIубенна жоп делар аз директора, из, шеко йоацаш, документ да, моттийта леладеш хIама а доацаш, аьнна. ТIаккха Гаджикаев гIайгIане велакъежар:

— ДIахьажал хьо, малагIа чиcлогIа тIайнцай решени.

Хьажар со. 1971 шера 27 сентябрь.

—ХIаьта дIайна малагIа бутт ба? — дIайй хаттараш дора директора.

Талан июнь бутт бар, цхьабакъда, ахча совхозага хьаккхьчалацар.

— Цу решенех лаьца ба цхьанна, чIогIъяр хила мегаций? — дог тийша а воацаш хаттар аз.

— Яц, — доккха са даьккхар директора. — Кхы цхьаккха хIама дац. Ахча а. ХIаьта оаха из къувсаш латта шиа шу герга да я. ХьалхагIа тхона заводо туфоблокаш лургIолаш дийцадар оаха. Хьалхара парти хьаккьчар тхога. Тхо дIахьежача, уж тхона мегаргйолаш яцар. Цхьабакъда, ахча дIаделар. Юхедиса 17,712 сом юхалулга дийхар. Цхьабакъда Артике из ахча сиeта тIара дIа а даьккха, туфоблокий цхьаькха парти яйтар. ШIаьккха а хьоастаделар тхо ма кхаьхьийта тхона туфоблокаш. ХIаьта Артикера кхы а массехк вагон яйтар. ХIаьта тхона-м вIалла эшаш а мичай ях.

Геттара чIоагIа уйла йора оаха: ваьн ниххашеха а хьаьхукхьийтилга фу маIан долаш да-хьогI? Из мукъагIа, туфоблокаш «Марковский» совхоза гIалат баьнна яккхийта хиннар. Кхьча адресагIа дIаяхийтар дех. Тхо кийча да, цхьабакъда дIаэцаш сагъм яц. Айса яде лаьрхIар аз Артике, чIоагIа ловра тхона корта болча кьхата авторитет хьадлаца. Ядир аз, иштта а, да, иштта а да, дела довкъостий, Госарбитража решени ма йиш, кхоачашъе ма езар из, аьнна. Жоп кхьчар сога. Декхар хьалургда аьнна дош делар Артике, нагахьа санна блокаш кхьча организацешка йохка завода йиш хургйолаш совхозо сохрани расписка лой.

Из мара кхы эшаш хIама а ма дацар! Совхозе-м гIацахьа а тIехьа духхьал ма ухий завода продукци фу дича кхара яргьаркхьогI аьаш. Заводе на геттара дикa ховш да, цхьабакъда, укх тIехьарча ханналца, сендукъa да а хац, кхы тайна бахьанаш даьхад ахча хьа ца дала гIерташ. Совхозера-м, бакъдар аьлча, дохьйтаргда сохрании расписка. Сов гIоаза дaьнна на гIулакх кастта чаккхдала деза да. Цхьабакъда, шоана дагаллоаллар-м хетаргахьа, хорта болаш долча лоархIамеча кьхата — арбитража решене хьакхехьа заводо дешнача жора тIа фу яаду хургда яхаш да. ХIама йздан. Цхьаккха дош. Дунен тIа из вIалла ца хилча ма мара.

ХIаьта из-м долаш ма дий. Са бе доалл из. Катайча алалашца нздаьх цу тIа: «Декхарийла вен йола решени ший ханнакьа кхоачаш на йича гIод тох цхьаи процентага кхачалца». Таман еиий, из а моттийта да?

Документах моттийта хIама хилараx долча деша хьакъехьа шоайта хетар дувц Нохч - ГIалгIай АССР Грозненски района №2 йолча совхоза болхлоша а. Цхьадола хорта бола кьхаташ шоаш ма царра моттийта леладу аьнна царна хета хьалхара шу дац. ХIана? Из а дьара дувцаргда вай. Цар поселке быта хьалаш тоадара хьакъехьа лакхо а лохе а массе тайпара решенеш цхьа я, е шоаза а тIайнца Iнйнанц. Цхьабакъда, хувцадени хIама дац. ХьалагIа а санна каст-каста нийсду йолха мавах йоацаш, поселкана тIабодаш лерттIа никъ бац. Лала гIолла йоаш газопровод йоллашеха а газ яц, парикмахерски. кога гIирс бархаш тоаду мастерскеш, кхыраш яц. Автобус боарашкIа лелаш яхеш лийтхьаб. Кхы дикагIа хIанз а дац гIулакх. Мадах цхьан юкъа лелабе мотт-гIайба телла пункт хьайийлача а сов йолаш, селлара дукха юкъ юкъе йолаш ух автобусаш. ЛерттIа телефоне бувзам бац яхаш лийткъаб, хIаьта кхо эзар сат ваьача поселке массагI хила тарлу.

Лоацца аьлча, дао дIа мел хьежа моттиг юхамаччахьа яьнна а. Шоанe хета хургда, лоамаш ааьнаш мара ца кхоачача лаккхача кавказски лоамашка поселок ула аьнна. Бакъдац из. Город Грозненa юкха ула поселок.

Цу хьакъехьа шу хьалхагIа дийцадар оаха республика Министрий Совета председателя заместителана А. М. Слюсаревца. Алексей Мироновичa чIоагIа раьза воацаш вар. Телефон еттар, декхарийла бора, нахьа санна бехк бар дехар. ХIанз мукъагIа ма боларг ма бий аьнна хетадалара масраддола дIхьан долаш дар. Цхьабакъда, из меттахьа баьнабац, беседа хинначул тIехьагIа цхьа бIаьсти а цул тIехьагIа цхьаькха а дIаяха йоллашеха а. Цудухьа хул везача Алексей Мироновича деннача делаш моттийта леладеш дола цхьа хIама. ХIаьта «№ 2 йолча совхоза болхлой бытовой хьалаш тоаярех царна эшараш хилийтарен лаьцне мел яь решенеш а» — нааморг да.

Цхьаькха цхьа истори. Город Махачкала вахача Н. Е. Рабаевга онда кхьат да. Печать а тIалаттaш. Махачкалински горисполкомера. 1967 шера июле яздаь. Из да гражданина Н. Е. Рабаевна республика столицерча цхьан улица тIарча кхыча цIеношкара шин цIа дола квартира лургьа аьнна яздаь гарантийни письмо (эпистолярни жанра на тайпа а юкъе даьннад вайна укх тIехьарча пераьшка). Лоацца аьлча, тешаенни дега дика хетар деши дола кьхат. Из шийта хьакхьачуа тIехьагIа хадданза лиаш дола цIа хьайоттаргдолча моттиге яха вахийна гражданин Н. Е. Рабаев. Шортта хьалдеш хиннад цIа. Из сов шортта хьалдеш хиларах ше волаш волга дIахайта лаьрхIад Н. Е. Рабаева. Эггара хьалхара этаж лаьттан тIа урагIъялача хана (1969 шера август бетта дар из) горисполкоме вахав Н. Е. Рабаев. Из мукъагIа цига вицалаза хиннaв. Цуьна кхыметтех укх тайпара письмо а деннад. «Горисполкома цIерагIа Iа яйтача заявленеца оаха хоам бу хьога, гарантийни письмого хьежжа хьона квартира хургхиларах».

«Гарантийни» яха дош доккхача алапаца дIаяхоллуи дар. Н. Е. Рабаев сатийна Iоладра. ШоллагIа этаж урагIъяхарга хьежаш хьагIан ер. Из цхьа шу хьаннача гIолла кхоачаш хилар. ТIаккха юха а горисполкоме вахар из. Вицалийтаваш из. Шаьккха а письмо деннад. Хьалхарчул бар сании чуловзам а болаш «Гаранти» яхача деша хьалха латта ялар а доккха долаш. Уж тайпа письмош массехк вIашагIеххийттаа. Юххера а, гIишлонхой тхов тIабахийта мара ца безаш юххейнса этаж хьалъхь баьннеча хана, ше IонарагIа юха а горисполкоме вахар Н. Е. Рабаев. 1972 шера февраль дар из. ХIана вахача хана укх тайпара чулоацам болаш дола письмо деннад гражданина Н. Е. Рабаевна: «Хоам бу оаха бIарча цIа Дагестански политехнически института вIаенна хиларах, цудухьа цу адресагIа хьона квартира яла йиш йолаш дац тхо». Цхьабакъда «гаранти» яха дош хIана яхье долаш даар. Е. доккха а, е зIамига а алап хьалха латтац.

Ше мел лаьха дог дайнача Н. Е. Рабаева уж дерригa письмош тхоIа хьадахкийтад. Махачкале а дIаяха тхо хьежар: дерригa а сел иштта миштта нийсденнахол ер? Гарантийни письмош йлдаьр цхьа Н. Е. Рабаев хиния Iайнаваи. ХьалхагIа хиннача горисполкома кулгалхошкара, оалаш ма дарра, хIанз хьадеха хIама дац. Уж цига болх беш бац. Керда бараш ба боля беш. Кердачар мел аьлча а цхьаьккха цхьа гаранти еннай Н. Е. Рабаевна дийнача цIеношка вала йара хьалхагIа тийна ерригa гарантеш а чулоацаш.

ХIанз мукъагIа кхы тIаккхатIа на доахаш на кхоачаш хургхилар. Та доадaха йиш а. Вокхарна кхьча цIеношкара квартираш лургхиларах дув а буаш дош дала дийзар, хIана аьлча институтерча новкъосташта а ешна хиннай доакха алап хьалхалатта гаранти. Цу гIулакхе массанега а дукха къувсийтад, садаьад, дукха цIий толхадаь.

Лакха яздаьча историеш хьастадоаца уйлаш дег чу йоссаю. Духхьал дIаэргда вай, хозалоацаш историеш да. хIана аьлча чIоагIа эпалу хорта бола кьхаташи цар автораша, доккхий приказаш, телладеш, тайп-тайпара распоряженеш ма дарра аьлча духхьал моттийта леладу хIама а хила дIаэтт.

И. КРЮКОВ.

Махачкала — Грозный.

(1972 шера 12 июлера «Правда»).

ИРАЗ КОРАДАЬД

Шелковски района Куйбышева цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша 20 июне кхоачашъяьй укх шера хьалхарча ах шера дIахьагара шура яккхарен пачхьалкхенга йохкарен план. 3400 центнер совгIа лахха хьоанаа йола шура дIаккхачийтай Даьхенга.

Шиъ шурий-товарни ферма я колхозе. Доахан дика кхабара, лерттIа доаладаро, цартари йукхагIен хьальагIен шура яккхара шоайла къовсабенна фермий болхлой. Цу къовсаме тешна С. Айсултанов заведующий волча № 3 йолча МТФ коллектив. Ах шера задании ях детта кхоачашйир цо. ДIахо йодача хана а хьалхара моттиг шийга йита лерий бaтт бола коллектива.

КхоалагIча МТФ боккъонна йола бежа Iуйк доярквий коллектив вIашагIъяхийттай. Шоай болх безаш, дог лаьаш хьабу цар. Ерригa цар уйла, сакъердам балха тIа толамаш лаккхара тIабийрад.

Итт шерал кIезигагIа ферме болх беш бола нах кIезига бац укхаза. ДукхагIчар шера хьайкала къахьега 15 шерий совгIа ха я. ЦаI-м да белгаллакха дезаш. ХьалдIа ма йода боахам бIохагIа хул. ЦаI из да. ШоллагIа-даьа къона болхло — тIехьа тIайоагIа смена кийчье ма езий. ГIадаугаш да когирхой ферме болх бе безам болаш хилар. Масала, соахка юкъера школа чакхьаккхачул тIехьагIа ферме балха баьхкар Идрисов Вакарн Хехоев Которсолтен. Iаьсий леладе оттабир уж. Сиха Iомабелар уж шоай бола бе. ХIана ферме дикагIболча хьайбаш леладерех лоархIаш ба уж. Шоаш кхоабача Iаьсашта дика доаллу цар, рационагIа кхоаб. Цудухьа дийнахьи буси пленагIа доагIачул дукхха а дукхагIа дулх тIаккхет цар группашкарча Iаьсашта.

Иштта укх шера юкъера школа йистехьакхачул тIехьагIа ферме балха еняй Сельходжиева Зайна. Школе деша яIача хана ший нана бола беш йоллл ферме каст-каста йоагIар йиIиг. Нанна новкъостал дора, доахан детта а церна доакъар лилла а Iомалора. Цу хана хьайбаш леладерий болх безабелар Зайнайна. Итт класс чакхьаьккхача ферме балха яха лаьрхIар цо. Кхоачашхилар цьоначa йийна дагалаьттар, лехар цо ший къахьегама никъ, цуна хьаьна ший ираз корадаьд цуна.

А. КУИМОВ.

ХАБАРОВСКИ КРАЙ. Баьцадаьрий культурей хьувкъам дикка лаккхбеннaб укх тIехьарча шера «Хабаровский» совхозе. Белгала аьлча, цхьацайолча участкашка тIехьа кхачача кабуца 400 — 500 центнер гулъяьй хIора гектара тIара. Дерригача лаьттанкуда цу тайпара хьувкъам хиебе гIерташ ба хIанз баьцадераш нодераш.

СУРТА ТIА: хьалха кхачача кабуца беша ба совхозе керттера агроном, РСФСР заслуженни агроном А. Маркалова баьцадераш кхеду Т. Вайлон.

Г. ХРЕНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА ХЬИНАР АЙДЕ

1972 ШЕРА ХЬАЛХАРЧА АХ ШЕРА ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ БОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ ХОАМ

Республика халкъа боахама къаьст-къаьстача доакъоша паччахьалкхен план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

I. ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1972 шера хьалхарча ах шера продукцена реализаци яра план ерриге республика хьайиеча 98,9 процент мара кхоачашъяьяц. 1971 шера хьалхарча ах шера арахийцачул 3,8 процент дукхагІа продукци арахийцай укх шера цу юкъа.

Промышленноста керттерча доакъошка арахеца продукци дІадахача шера хьалхарча ах шера арахецаш хинначул лаккхъеннай укх боарамагІа:

Газови промышленность	— 10,6 процент
Мехкадьтта чакхдоаха промышленность	— 3,8 процент
Химически мехкадьттахимически промышленность	— 5,6 процент
Машинашъйок металлообработкаи промышленность	— 7,8 процент
Хьунех хьу чакхйоахе промышленность	— 5,8 процент

Продукцена реализаци яра хьалхарча ах шера план кхоачашъяри предприятешка арахеца продукци лаккхъялара темпаши хьахьокх дІахорча даннеша:

	1972 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяра процент	1972 шера хьалхарча ах шера 1971 шера хьалхарча ах шерца дустича %, %
«Грознефть» объединени	94	99,4
Вознесенски газ чакхйоаха завод	87	119
«Грознефтехимзаводы» объединени	100,7	104
«Красный молот» завод	100,6	99,8
«Электроприбор» завод	100,7	119
«Пишемаш» завод	100,7	123
ГІ. Ахриева цІерагІара «Электроинструмент» завод	100,2	115
«Трансмаш» завод	100,2	99,0
Гудермесски медицински инструментий завод	102	101
Электромеханически завод	104	109
Грозненски ремонтно-механически завод	103	103
«Автоспецоборудование» цхьа опытно-экспериментальни завод	90,1	94
«Металлотара» завод	101	100,8
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	102	108
«Терек» цхьа мебельни-хьун хІоттош ю фирма	100,4	115
Ермоловски ДОК	91	88
Ацетонови завод	104	89
Грозненски аьшкбетона конструкцей завод	89	87
Крупнопанельни домостроени Аргунски завод	84	111
ГІишлой материалий гІишлой индустрей Аргунски комбинат	103	116
Назрановски трикотажни фабрика	86	66
Швейно-производственни объединени	100,5	89
Кога гІирс бу фабрика	101	83
«Консервплодоовощ» производственно-совхозни объединени	100,0	96
«Грозвино» объединени	99,4	79
Дулх доккха комбинат	109	107
Шурий промышленноста Нохч-ГІалгІай производственни объединени	96	98
Ялта Нохч-ГІалгІай производственни управлене	106	96
ГІишлой материалий промышленноста управлени	100,9	103
Республика кхачан промышленноста Министерство	100,8	104
Меттигерча промышленноста Министерство	100,0	108
Дечигаш промышленноста управлени	102	112
Хьун боахама управлени	101	105

Мехкадьттен гІаз лакхара, мехкадьтта аппаратураш, насосаш, скважинаш карарзэара йола цементировочни агрегаташ, электроинструменташ, тракторни прицепаш, керх кьехка материалаш, кІир, етта кирпичаш, аьшкбетона конструкцеши изделиши, чухнаьба дуьхьаду бараъаш, швейни изделеш, кога гІирс, мерзача шурий продукци, консерваш, кондитерски изделеш, йий, бытови хІама хІамаш арахецара хьалхарча ах шера план кхоачашъяьяц.

Керттерча тайпанаш йола промышленни продукци хьаэр хьахьокх дІахорча даннеша:

	1972 шера хьалхарча ах шера арахецар	1972 шера хьалхарча ах шера 1971 шера хьалхарча ах шерца дустича %, %
Мехкадьтта — эзар тонн	10462	99,0
ГІаз — млн. кубически метр	2366	106
Электроэнерги — млн. киловатт-сахьат	1793	110
Болат — эзар тонн	17,4	103
Мехкадьтта аппаратура — эзар тонн	8,8	100,0
Насосаш —	422	85
ТІоамаш гидроледахйита агрегаташ	46	107
Скважинаш карарзэара йола цементировочни агрегаташ	224	106
Тракторни прицепаш — эзар	4,4	96
Трансформаторни подстанцеш —	770	114
Электрографически машинаш	774	114
Электроинструменташ — эзар	112	105
Херх хьокха хьу (колхозаши кийчъяр йоацаш) — эзар кубически метр	26,6	99,5
Херх хьокха хьу (колхозаши кийчъяр йоацаш) — эзар кубически метр	29,4	96
Хьуна гамкІ плиташ — эзар кубически метр	13,2	98
Фоттаи хьийкха фанера — эзар квадратни метр	8844	103
Аьшкбетона конструкцеши изделеши — эзар кубически метр	116	107
Етта кирпичаш (колхозаши яьр йоацаш) — миллион	78,4	85
КІир — эзар тонн	20,2	151
Гипс (алебастр) — эзар тонн	8,1	104
Швейни изделеш — миллион сом	18,8	94
Чухнаьба дуьхьаду бараъаш — эзар	851	91
ТІехнаьба дуьхьаду бараъаш — эзар	49,3	139
Талата кога гІирс — эзар пар	432	87
Дулх (промышленни выработка) — эзар	6,5	112
Колбасни изделеш — эзар тонн	2,8	100,7
Паччахьалкхен ресурсай бедалах дайкха дулхдаьтта — тонн	456	98
Паччахьалкхен ресурсай бедалах дайкха ганарий даьтта — эзар тонн	2,5	117
Мерзача шурий продукци — эзар тонн	26,0	100,9
Нахчаш — тонн	60,0	96
Кондитерски изделеш — тонн	2122	106
Махьаи махьа-булочни изделеши — эзар тонн	26,3	106
Макаронни изделеш — тонн	2126	113
Консерваш — миллион условни банкаш	21,9	85
Комсий даьнних чьагІар — эзар дал.	863	120
Йий — эзар дал.	566	107
Аьшка пхьегІаш — тонн	127	192
Пружине мехкаш — эзар	10,1	91
Шарикови авторучкаш — млн.	4,8	93
Мебель — млн. сом	5,6	116
Бытовой хІама товараш — млн. сом	2,1	108

«Бахача наха чІоагІа хоаттам йола товараш дІахо дукхагІа арахецилга ІалашдаргІа де дезарех» бола КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцам кхоачаш а беш, республика промышленни предприятеши дукхагІа арахец бахача наха эшаш йола товараш, вешта аьлча «Б» группагІа йола продукци дІадахача шера хьалхарча ах шера арахийцачул 2,8 процент дукхагІа арахийцай укх шера цу юкъа.

Культурно-бытови гІулакхаштен цІагІен эша товараш арахецара 1972 шера ах шера план 102 процента кхоачашъяьй, хІаьта 1971 шера хьалхарча ах шера арахийцачарел 11 процент дукхагІа арахийцад уж товараш укх шера цу юкъа.

Цунца цхьана культурно-бытови бахача наха цІагІен эша товараш арахецара план кхоачашъяьяц В. И. Ленина, А. Шерипова цІерагІча мехкадьтта чакхдоахача заводий, бахача наха бытови гІулакхаш деча Министерства предприятей, «Металлотара» завода коллективаша.

Промышленни предприятей коллективаша 1972 шера хьалхарча ах шера дукха балхаш даьд арахеца продукци дикагІа хилийтара, кердагІен никагІен йолча образецех йола машинаш, оборудовани, прибораш хьаяра.

Цхьайолча промышленни предприятешка хІанз а тІехьа моттигаш нийслу арахецача продукцена юкъе брак йолаш, е из эсала йолаш: Назрановски трикотажни фабрике, кога гІирс бу фабрике, «Металлист» заводе.

Ерриге республика хьайиеча къахьегама оасарле лакхъяра задани 99,6 процент мара кхоачашъяьяц. 1971 шера хьалхарча ах шера хинначул 1,1 процент лаккхъеннай из укх шера цу юкъа, цу даькъе: «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешка — 7 процент, «Электроприбор» заводе — 12 процент, «Пишемаш» заводе — 14 процент, электромеханически заводе — 11 процент, «Грозэнерго» районни энергоуправлене — 11 процент, мебельни-хьун хІамаш еш «Терек» фирме — 14 процент.

1972 шера хьалхарча ах шера 44 предприяте лохъеккхай къахьегама оасарле соахк хьалхарча ах шера хинначул.

Цхьайолча предприятешка арахецача продукцега хІадахийтар планагІа лаьрхІачул дукхагІа да: «Грознефть» объединене, «Грознефтехимзаводы» объединене, «Трансмаш», ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводашка, Гудермесски медицински инструментий заводе, Ермоловски ДОК-е, Грозненски аьшкбетона конструкцей изделий заводе, Аргунски крупнопанельни домостроене заводе, гІишлой материалий гІишлой индустрей Аргунски комбинате, Назрановски трикотажни фабрике, Ацетонови заводе, № 2 йолча гІишлой материалий комбинате, кхыдолчохьа.

Промышленни предприятеша, Іилман-тохкама институташа дукха балхаш даьд керда техника, дикагІйола технологи производствана юкъейилхьаш. Іилман-тохкама балхаш чакхдоахаш, кердача тайпаех йола промышленни продукци кара а ерзаеш арахецаш. Мехкадьтта скважинаштa буру тохача тохкама скважинашкара тІоаьнаш турбашка тохкаш дукха балхаш даьд, тохкама балхаш даьд обсадни турбашца скважинаш чІоагІъеча, ТПНК тайпаех йола бурильни турбех пайда эйбеча, промывочни хоачал кийча а из обработка яра, утяжелителя регенераци яра йола унифицированни система производствана юкъейилхьай.

«Красный молот» заводе нийсача, йоккхача штамповка методаца кийчъяьй оатхалаш, комплексни механизаци яьй болат лелаедеча «Электроприбор» заводе [illegible] прибораш хьаеча [illegible] пластмассай оатхалаш.

Цунца цхьана керда техника, дикагІйола технологи производствана юкъейяьра оттаь заданеш кхоачашъяьяц республика кхачан промышленноста предприятешка.

Технически прогресс еча хьажаре дакъа лаьцад изобретателаша, рационализатораша. 1972 шера хьалхарча ах шера республика халкъа боахаме юкъейоалаьяй шера дІалаьрхІача 14 миллион сом пайда беш йола 12 эзар изобретени рационализаторски предложени.

II. ЮРТА БОАХАМ

Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхоша КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, берриге шоай ницк тІабахийта къахьийгар укх шера хьалхарча ах шера дІахо а юртбоахама производство айяра, питилетка шоллагІча шера тІаьйца социалистически дехкараш чолаьнна кхоачашдара.

Шоай болх дика вІаштІехьа а бьукхе ханнаьхе бІаьстен дуз ялат дІайийра колхозашеи совхозашеи.

1972 шера ерригача республике юртбоахама культураш дІайийна лаьтта наьзна да:

	Эзар гектар
ХІамаш дІайийна дерриге лаьтта	470,4
Цу даькъе ялата культураш дІайийнар	232,0
Цох гурахь дуа кІа —	125,3
Гурехь буъ мукх —	34,9
Фуьа лаьрхІа йола хьажкІаш	42,1
Дуга	4,6
Ялатабобови	12,2
Технически культураш	20,9
Царех фабрикин шекара свекла	8,5
Ганараш	20,0
Тхьамка	1,3
Бацадзараши-бахчаши коартолаши	18,1
Царех бацадзараш	10,7
Коартолаш	3,6
Доакъара культураш	188,5
Царех силосан моазача доакъарай лаьрхІа хьажкІаш —	53,0
Цхьан шерара баьцаш	96,8
Дукккача шерашка тІаъокла баьцаш —	41,4

Колхозаша, совхозаша, кхыдолча паччахьалкхен боахамаша 1972 шера хиш дехкача лаьтташка дІайийни массе тІаьпера юртбоахама культураш 81,6 эзар гектар я, цох 43,8 эзар гектар ялата культураш. 1972 шера хьалхарча ах шера 388,9 эзар тонн органически удобренеш тийсай совхозийи колхозийи кхашка, гурахь юртбоахама культураш дІайийначи 148,8 эзар гектар йолча кхашка минеральни органически удобренешца подкормка яьй. Гербицидашца обработка яьй юртбоахама культураш дІайийнача 125 эзар гектара, из хул соахк укх ханна хинначул 25 процент дукхагІа.

Республике массанахьа ялат чуэшаш паччахьалкхенга доккхаш да. ИттагІча июлага кхоачаш республика кхашкара хьокха яхха ялатен ялатабобови культураш 54 процент я (хьажкІаши дуган доацаш), цох 97 процент аьрдай. ХІара гектара тІара чуийца ялат 15,2 центнер я. Хьайбай боахама чІоагІа доакъара бале кийчъяра де дезараш деш я укх шера колхозаши совхозаши. Йол хьокхаш, витаминни баьца хьоар доаккхаш, сенаж йоллаш латт.

Йол кийчъяра план 1972 шера 10-ча июлага кхоачаш 23 процент кхоачашъяьй, витаминни баьца хьоар доаккхара план 35 процент, сенаж йоллара план 174 процент.

Соахк 10-ча июлага кхачалехьа еллачул 2,5-зза дукхагІа еллай укх шера сенаж, витаминни баьца хьоар — 11 процент.

ДІадахача ах шера дукхагІа хинияд доахан, хьакхарч, коа тІара оалхазараш.

1972 шера цхьоалагІча июлага кхоачаш колхозашкеи совхозашкеи ужжаъ да доахани коа тІара оалхазараши:

	эзар	1971 шера 1-ча июле шинна, цунца нийсъеча %, %
Доахан	182,4	104
Цу даькъе детта доахан	60,0	104
Хьакхарч	109,3	108
Жий гаьзарий	723,8	97
Коа тІара оалхазараш	1929,4	104

Соахк хьалхарча ах шера хиннарел укх шера хьалхарча ах шера 6,3 эзар дукхагІа из доахан, хьакхарч — 4,9 эзар, коа тІара оалхазараш — 81,2 эзар.

1972 шера хьалхарча ах шера колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукташ яхар хьахьокх укх даннеша:

Хьайбай продукташ	1972 шера хьалхарча ах шера эзаш	1972 шера хьалхарча ах шера 1971 шера хьалхарча ах шерца нийсъеча %, %
Дулх (даьхка доахане оалхазарийн дулх) — эзар тонн	6,5	100
Шура — эзар тонн	46,0	94
Фуаш — миллион	35,9	93
Тха — эзар тонн	2,2	86

1972 шера дІабахача ах бетта республикерча колхозашкеи совхозашкеи хІара кхоабача ІаттагІара юкъера лаьрхІача ньокха шура 1039 килограмм я, хІара яхкача котама тІехьара хьагулдаьр 81 фуъ да, цхьан устагІанна тІера даькина тха 3,8 килограмм я.

1972 шера хьалхарча ах шера кхоабача доахангара эттара дукхагІа шура яьккхай совхозашка: «Победа» — 1667 килограмм, «Родина» — 1800 килограмм, «Юбилейный» — 1567 килограмм; колхозашка: Наурски района «Красное знамя» — 1517 килограмм, Шелковской района «Красный пахарь» — 1545 килограмм.

ХІара яхкача котама тІехьара Ермоловски коа тІара оалхазараш лелаеча совхозе хьагулдаьд 109 фуъ.

ХІора устагІанна тІера даькина тха дІаьаьрхІеча дукха тха даьккхад Шелковской племсовхозе — 5,7 килограмм, Шелковской района Коминтерна цІерагІча колхозе — 5,6 килограмм, Наурски района «Красное знамя» колхозе — 5,3 килограмм.

Цунца цхьана хьайбакха дулх, шура, фуаш, тха дукхагІа хилийтара йолча шоай торонех бизза пайда эцаш дукхача колхозийи совхозийи хьайбай фермашка.

Хьайбай продуктивность лохе я, дукха доахан дош, Іахара дуъаш моттигаш нийслу, хІехига тІадеттаду доахани коа тІара оалхазараши.

Хьайбай продукташ йоххара план (планал совгІа продукташ йоххара йола задани а дІалаьрхІача) 1972 шера хьалхарча ах шера укх тайпара кхоачашъяьй:

Хьайбай продукташ	Хьалхарча ах шера план кхоачашъяра %	1972 шера хьалхарча ах шера 1971 шера хьалхарча ах шерца нийсъеча %, %
Доахани коа тІара оалхазарий продукташ	84	97
Шура	96	97
Фуаш	108	99,8
Тха	108	99,9

1972 шера хьалхарча ах шера планал совгІа паччахьалкхенга деххад цхьа миллион фуаш, 292 тонн тха.

Цунца цхьана хьалхарча ах шера план, планал совгІа е эзаш хиннa закупкаш а тІехьа дІалаьрхІача, паччахьалкхенга хьайбаш доахара план кхоачашъяьяц Грозненски, Надтеречни, Назрани, Сунженски, Шелковской районаша, хІаьта шура йоххара план кхоачашъяьяц Ачхой-Мартановски, Грозненски, Сунженски районаша, фуаш доахара план — Сунженски районо.

Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхоша, КПСС XXIV съездо оттаь юрта боахам дегІабоалабара йола комплексни программа кхоачаш а еш, сихагІа ялат чуийца дахкара, хьайбашта эшача боарамагІа доакъар Іалашдара, юрта боахама продукташ паччахьалкхенга йоххара нийслагІча питилетка шоллагІча шера оттаь планаши социалистически дехкараши кхоачашдара чІоагІа кхоьсий лаьттаду.

III. ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Къилбаседа-Кавказа машинаькъе Грозненски отделене халкъа боахама мукъ дІаюха бахьара 1972 шера хьалхарча ах шера план 96,1 процент кхоачашъяьй, хІаьта пассажираш дІа-хьа баграра план — 90 процент.

Халкъа боахама мукъ тІаботтара план 100,7 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкадьтта продукташ чуйоттара план — 100,3 процент.

Халкъа боахама мукъ тІера Іобаккхара ах шера план 101,8 процент кхоачашъяьй, цу даькъе бекъа мукъ тІера Іобаккхара задани — 100,8 процент.

Грозненски машинаькъе отделене вІашагІъелла дІаяхийтай беза мукъ тІабола 5,9 эзар поезд, царца планал совгІа дІа-хьа биъаб 2,2 миллион тонн мукъ.

Айхха мукъ тІаботтар бахьан холаш мукъаьъеннай 1875 вагон. Дийнахьи буси юкъера лаьрхІача къахьегама оасарле лаккхъяра задани локомотиво кхоачашъяьй 104,8 процент.

Вагона оборота план 100,9 проценти участкови сухала задани 102,3 проценти кхоачашъяьй.

Автомобильни транспорто 1972 шера хьалхарча ах шера халкъа боахама мукъ дІа-хьа бахьара план 105,8 процент кхоачашъяьй.

Мукъ дІа-хьа [illegible]ьара боарам дІадахача шера хьалхарча ах шера хинначул 5,8 процент лаккхбеннаб укх шера цу юкъа.

Автомобильни транспорта грузооборота план 107,5 процент кхоачашъяьй. Пассажираш дІа-юха кхуьлара задани 96,3 процент кхоачашъяьй, хІаьта соахк хьалхарча ах шера дІа-юха биърел 9 процент дукхагІа пассажираш дІа-юха бигаб укх шера цу [illegible].

Бувзама предприятеша продукци арахецара план 99,9 процент кхоачашъяьй, 1971 шера хьалхарча ах шера арахийцачул 7,3 процент дукхагІа я из.

Городской телефонаш дІаеттайра хьалхарча ах шера план 105,1 процент кхоачашъяьй, хІаьта юрташкарча обменташта телефонаш чуйхкара задани 58,8 процент кхоачашъяьй. Радио чуйиллара план 80,9 процент кхоачашъяьй.

IV. КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШЪЯР

1972 шера хьалхарча ах шера Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача заводера, А. Шерипова цІерагІча мехкадьтта чакхдоахача заводера керттера производственни объекташ, Къилбаседа-Кавказа синтетически каучука завод, цементни завод, кхийола предприятеш хьалъеш а реконструкци еш а балхаш даьд.

Республика халкъа боахама керттера фондаш укх шера хьалхарча ах шера 42,3 миллион сом лаккхъеннай. Из ишта дале а керттера фондаш болх бе йолаийтара хьалхарча ах шера паччахьалкхен план 44 процент мара кхоачашъяьяц.

Паччахьалкхен планагІа республика халкъа боахама дІаяхийта капитальни вложенеш 108 миллион сом да. Цхьабакъда, капитальни гІишлош хьалъяра хьахийцача средствех бизза пайда эцац, ах шера план 77 процент мара кхоачашъяьяц, хІаьта гІишлой-монтажни балхий задани 85 процент мара кхоачашъяьяц.

Подрядни организацеша шоай ницкаца гІишлой-монтажни балхий ах шера план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

ГІишлой организацеш	Хьалхарча ах шера план кхоачашъяра процент	1972 шера хьалхарча ах шу 1971 шера хьалхарча ах шерца нийсъеча %, %
Ерригe республика хьайиеча	90,6	107
Нохч-ГІалгІай гІишлойчье управлени	86	98
СМУ-1	100	95
СМУ-2	38	154
СМУ-3	92	115
СМУ-4	95	103
СМУ-5	80	96
СМУ-6	116	115
СМУ-7	101	111
СМУ-8	67	73
СМУ-9	92	84
СМУ-11	80	87
ПМК-106	88	95
ПМК-155	61	—
Спец. СМУ	80	71
«Грознефтехимремстрой» трест	151	98
«Чечингсельстрой» трест	132	121
ПМК-101	96	80
ПМК-223	122	118
ПМК-432	103	83
ПМК-557	124	102
ПМК-920	175	—
ПМК-921	124	134
«Чечингугиповодстрой» гІишлойчье управлени	91	100,5
«Чечинггазстрой» трест	100	126

ГІишлош хьалъеча хьалха дІакхача хана сиина шІеихаштара кхоачамбоацараш нийслу Пусковой гІишлош объекташи сихагІа хьалъь яхара боагІача боарамагІа шта пайда эцаш ахчан, материальни къахьегамех ресурсех. ГІишлош хьалъь ца йоалаш дукха ах йолакхам моттигаш а нийслу, йиллача хахьен шай хинахьен болх бе йолаелийтаи производственни мощносташ, керттера фондаш, эсала пайда эц машинех механизмех, эшаш болчи гІишлошкоша, материалашца Іалашъяц гІишлош, балха хо эсха йолаш а дукха моттигаш нийслу.

V. КЪАХЬЕГАМХОЙ МАТЕРИАЛЬНИ ХЬАЛИ КУЛЬТУРНИ БОАРАМИ ЛАКХБАР

Болхлойи гІулакхера нахи дегІехьа дукхагІа хиларца дуказадена общественни производство бахача наха бытови гІулакхаш дари шерлу. ДІадахача ах шера халкъа боахаме болхлойи гІулакхерa нахи 2,7 процент дукхагІа хилар 1971 шера хьалхарча ах шера хинначарел.

1972 шера хьалхарча ах шера республика халкъа боахама болхлоша юкъера лаьрхІача алапа 2 процент дукхагІа хилар соахк цу юкъа эцаш хинначул.

Болхлойи гІулакхерча нахьен аланеш лакхлу къаьсткъаьстача категорех болча белхлой окладаши тарифни ставкаши лаккхъяра чотах, шитта болхлойи гІулакхерча нахьен аланеш лакхлу къахьегама оасарле лаккхъяра, технически прогресс яра, производственни процессашта автоматизаци механизаци яра чотах.

Бахача наьла юкъара ахчан доходаш укх шера хьалхарча ах шера 6 процент совгІа лаккхъеннай соахк хьалхарча ах шера хинначул.

Пенсий, стипендий, пособий хьисапе потребление общественни фондашкара наха дІаденнa ахча 42 миллион сом да, хІаьта из шера 12,3 процент дукхагІа да из соахк хьалхарча ах шера хинначул.

Товарооборот, наха дешдоля гІулакхаш дукхагІа хиларца дуъаадена да алапе телара хьисапе наьха ахчий доходаш, колхозхоша къахьегамах тела алапи, общественни фондашкара тела ахча дегІаадар, ишта дукхагІа хул сберегательни кассашка Іодехе ахчаш, ах шера 5,1 миллион сом дукхагІа хиннад уж, из хул 11,4 процент дукхагІа соахк хьалхарча ах шера хинначул. Цул совгІа бахача наха йицар 952 эзар сома махьа яхо процентни чура кхаж боагІа заем.

Паччахьалкхени кооперативни торговле рознични товарооборота боарам общественни кхача а тІехьа дІалаьрхІача 1972 шера хьалхарча ах шера хилар 228,3 миллион сом, хІаьта 1971 шера хьалхарча ах шера хинначул 6,5 процент лаккхбеннаб из боарам укх шера хьалхарча ах шера, цу даькъе кооперативни торговле — 8,3 процент (хІаман дуьхьале нийсдеча махьашца).

Цул совгІа потребительски кооперацe комиссионни торговле гІолле эхя продукташ 2 миллион сома махьа я.

Ерриге республика хьайиеча товарооборота план 99,6 процент кхоачашъяьй, цу даькъе розничи торговле предприятеша план кхоачашъяьй 99,5 процент, хІаьта общественни кхачан предприятеша 97 процент кхоачашъяьй план.

Къаьст-къаьстача торгующи организацеша розничи товарооборота план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

Организацеш	1972 шера хьалхарча ах шера розничи товарооборота боарам (млн. сом)	1972 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяра %, %
Меттигерча торгаш	87,9	99,5
Грозненски горпищеторг	21,6	100,6
Грозненски горпромторг	23,6	99,2
Грозненски гастрономторг	12,8	104
Универмаг	14,4	96
Гудермесски торг	2,9	104
Столовий, ресторанийи, кафей трест—	8,1	96
Грозерча машинаькъе станце ресторан	1,2	96
«Грознефть» объединене УРС —	24,8	100,2
«Грознефтехимзаводы» объединене ОРС —	12,9	96
«Къилбаседа-Кавказа Грозненски машинаькъа отделене ОРС	7,6	103
Хьун боахама Управлене ОРС —	1,7	96
Мелиорацен хин боахамеи ОРС —	1,0	97
«Союзпечать»	2,3	101
Книготорг	1,9	100,6
«Горплодоовощторг»	3,4	128
Наха бытови гІулакхаш ду Министерство	4,9	92
СССР Госснаба Союзглавтара	1,0	108
Потребительски кооперации	72,9	96,5

Товарооборот дегІаэнале а бахача наха из эша цхьадола товараш долаш дац.

Меттигерча промышленноста предприятеша торгующи организацешта 1972 шера хьалхарча ах шера дІадахийтад 10,8 миллион сома махьа товараш, из хул 1971 шера хьалхарча ах шера хинначул 6 процент дукхагІа.

Меттигерча промышленностеи наха бытови гІулакхаш дечеи министерствай предприятеша 1972 шера хьалхарча ах шера торгующи организацешта товараш дІадалара план 98,7 процент кхоачашъяьй.

ДІахо а дегІадена бахача наха бытови гІулакхаш деша. Хьалхарча ах шера бахача наха из услугаши заказагІа кхоачашдаьь балхаши 6,8 миллион сома махьа да, хІаьта дІадахача шера хьалхарча ах шера хинначул 10 процент дукхагІа да, юрташка бахача наха деш дола гІулакхаш 18 процент дукхагІа хиннад.

Цхьабакъда, бахача наха бытови гІулакхаш дара ах шера план 97 процент кхоачашъяьй.

Республикерча къахьегамхошта хьалхарча ах шера цу чальалкхен средствай чотах хьал я даь эксплуатаце дІаденнад 41 эзар квадратни метр йола наха чубаха шІенош.

Наха чубаха шІенош эксплуатаце дІадалара ах шера план а 84 процент мара кхоачашъяьяц.

Городаш, юрташ тоалра даькъе а дукха балхаш даьд. Ах шера сетевой кхачен газ чуйиллай 6,1 эзар квартире.

НийслагІча питилетка шоллагІча шера дукха хІамаш даьд халкъа образовани, Іилма, культура дегІайоалаяра.

Тайп-тайпара дешар дешаш ва яй республике 390 саг, вешта аьлча хІара кхоалагІа йола саг хІанз веш дьина.

1971 — 1972 дешара шера республикерча городашка а юрташка а болх беш хилар 470 дийнахьара школа, 66 сейрийнера, сменни, заочни юкъераобразовани луш йола школаш. Юкъерча образоване школашка деша хилар 291 эзар саг. Цу школашка болх беш хилар 18 эзар совгІа хьалхархо, педагог, воспитатель.

Республика юкъерча образоване школашка бархІ классе чакхъяьккхай 25 эзар гергга саго, хІаьта юкъера школа чаккхъяьккхай 10 эзар гергга саго.

Республикерча лакхарча юкъерча лаьрхІа йолча дешара заведенешка дІадахача дешара шера дешаш хилар 27 эзар вІалнига сага йоІ. Цу дешара заведенешна кийча а бел халкъа боахаме балха вахав лаккхера юкъера лаьрхІа йолча образовании йола 5 эзар совгІа специалист.

Республикерча ВУЗ-аша, Іилман-тохкама учреждениешка болх беш ца 2013 Іилман болхло, царех 25 Іилмай доктор, 346 Іилмай кандидат.

ДІахо а дегІаера культурно-просветительни учреждений сеть, городашка, юрташка бахача наха культурно гІулакх делга тоаделар. Массови, технически, лаьрххІа йолча библиотекашка юкъера книжной фонд лаккхъеннай 10 миллион книжкага кхоачаш.

Республике арадувлаш да дахь республиканскиш, 14 районни, 20 дукха тираж йола газеташ. Уж арадувла эрсий, нохчий, гІалгІай меттала. Газетий шера йола тираж шера дІалаьрхІача 28 миллион экземпляр лаккхъеннад.

Клубашка, дворецашка, кинотеатрашка, аьхкенча площадкашка болх беш я 346 киноустановка, царех 214 шераэкрания шера-форматни йолаш. ХІора дезала хІанз ма хьана я радиоприемник е телевизор.

ДІадахача ах шера дика тоаделар бахача наха деш дола медицински гІулакхаш.

Физически культурай спорти шерра дегІайоалаяра а дукха мероприятеш чакхъьхай.

Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша шерра социалистически ах а йоаржаь шоай ницкаш оарцагІлаьцад нийслагІча питилетка шоллагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, Советски Социалистически Республикий Союза 50 шу дуьззача дийна сийленна кийчъбеш хьакъбеш хьакъбенна.

Нохч-ГІалгІай АССР
Статистически управлене

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХАДДАНЗА БОМБАШ ЕТТ ДАМБАШТА

НЬЮ-ЙОРК, 18 июль. (ТАСС). «Нью-Йорк таймс» яхача газето хоам бу, американски авиаце ДРВ-ера доь деча хана бомбаш еттараш каст-каста дамбашна кхьдола ирригационни гIирсаши хул, цу тIа а «Пентагоно юкъера даккхац дамбашта лаьрххIа бомбаш етта тарлуш хилар», яхаш. Цу бакъ хилар хьахьоккхаш долчу масалана газето боалабу Намсатъ яхача города юкъе уллача дуга дувача района бомбаш еттарах бола хоам. Американски самолетий звенос, йоах «Нью-Йорк таймсе» хоаме тIа, «цу ерригача района бомбаш чуйиттай». Цу райондерна дамбашта лаьрххIа тайпара бомбаш чуйиттар хилар бакъдьаьд Франс Пресс агентства ханойски корреспондента Жан Торанчла.

«Цу тайпара довнаш, — белгалдоаккх «Нью-Йорк таймс», — Къилбаседан Вьетнаме хIара денна мел хул ха хала да. Апрель бетта юкъе американцашна Къилбаседен Вьетнама юкъ а бомбаш чуетта йолаьча хана дела Ханоя бехке бу уж къилбаседехьарча хиний дамбашта бомбаш чуеттарак. Вашингтоно из бакъдеш хиннадене я, Ханое аккредитованни болча журналисташен дипломаташен хоам баьб, дамбашта бомбаш чуеттар бакъ хиларах». Цул тIехьагIа из бакъ хилара мукIарал де дайзар Пентагона. Цу цхьан ханна цар бахьан лех, тIема объекташта лаьла и уж, яхаш.

Газето белгалдоаккх, специалисташта, цу дакъе американсийчарна а, хетачох, ДРВ-ера дамбаши суйташи йохаяр бахьан долаш маьрша бехача наха дохкха зулам дала тарлуш хилар. «Дамбашта бомбаш чуеттилга чIоагIа къаьшт доацар хилар массехкаьза дийнад дукха ха йоацаш демократически парте къаман съезд йолча хана, хIаьта из президент харжара кампане дешаех па! хила тарлуш я дия, — яэду «Нью-Йорк таймсо».

ЙОАККХАЛУРГЙОАЦА ЧIОАГIАЛЕ

ЛОНДОН, 18 июль. (ТАСС). Шоай деррига низаш оарцагIдаькъа доллашехьа а, американски авиацен флотон массо оагIорахьара гIодаь доллашехьа а, къилбехьен-вьетнамски патриоташа мукъаьккха Куангчи яха провинци бахьаи долаш беча тIем тIа совйе яхь мегадаш сайгонски бIуна. ХIама хилацар НВСО бIудой турпал духьале кагъе марионеткаш гIортарах.

Информацеци агентствай корреспонденташа йоаккхалургйоаца чIоагIале оал город Куангчех. Информационни агентсташка хьахкхайкадаьд, аллха селхан хIемигагIа кле а 80 «В-52» яха стратегически бомбардировщик, 190 истребитель, хIаьта иштта 10 крейсер а эскадронни миноносец а марионеточни режима бIуна никъ бекхха гIийрта хилар.

Укх тIехьарча шин дийнахь американски самолеташа Къилбехьен Вьетнаме ВСО позиценга 2.500 тонн таргга бомбаш чуетехий. Сайгонерча Рейтер яхача агентства корреспондента деча тешалагIа, укх массехк эIпарагIа Куангчи района эгара къизагIча тайпара бомбаш чуеттар дар из. ТIом латтача зоне вахар доаца яьсса аре улл, яьга гаьнаш, авиабомбашен снарядашен доьза кIоегаш мара хIама доацаш. Городагахьа болача наькъа бIобйхкала яда Куангчена юкъе сайгонски бIуво юхейита яьгача бIаьн йолча бронетранспортерий, джипий, тайп-тайпарча тIема техника гаргаш. ДIахьалкашкехьа бахь вIаштIехьдалаш сайгонски парашютисий. МоастагIчуя атакаш дика ка йоаллаг юхеетт патриоташа.

IАРБИЙ ГОРОДА ТIАКХАЬЧА БАЛА

НЬЮ-ЙОРК, 18 июль. (ТАСС). ДIалийцача Iарбий территорешкара хоамаш ух Тель-Авиво леладеча экспансионистски гIуллакхий кердача фактай хьакъехьа.

Кхьча мехкий информационни агентсташа бьача хоамагIа, 1967 шера дIаяьккхача Iарбий города Эль-Кунейтра «реконструкци» яра план оттаьй Израиле. Оккупантий цу планага диллача, сирийски Голански довкъашка улла город Эль-Кунейтра цIенъенна лаьттан тIара дIаяла елаш я. Городера деррига гIирсаши эданеши массе меттера хIанзале докаде йолоеннай къаьстта вIашагIъехка группаш.

«Эль-Кунейтра дIайоаккхаргья» яьнна статья кепатехай «Гаарец» яхача израильски газето. Цу тIа цIаькка а бакъду, «Из дош хьант долаш йолча израильски организацеша» Iарбий город йохае яьше соцам баь хилар.

Из хиначча моттиге хьалхо аллха цхьа гIуллакх — дIалийца Iарбий территореи массаза а ик га баьха Iарбашка бола ная лелхабира наькъаш чIоагIъелга лаьрхIа йола израильски военизированни поселенеш.

Iарбий города Эль-Кунейтра тIакхаьчар — ООН-а решенеш теркалъе Израиле ца ловлгех гуччахьа шиий экспансионистски гIуллакхаш по леладелгех хьахьоккхац дола кхы цхьаькха тешал.

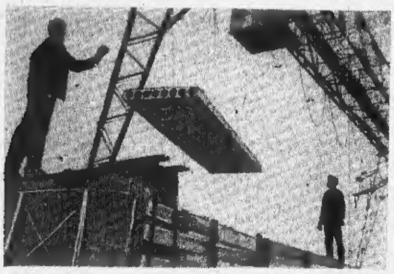

МНР. Дархане дукха чуIе цIенош хьаде дондарах йоккха гIишлошъю индустри хьаннайелланзар. ХIанз укхаза боалх беш я цемент, селикатни кирпичаш, кIир, аьшкабетонни хIамаш, дакъан конструкцеш ю заводаш.

СУРТА ТIА: дIаякьийта панелаш тIайотташ латт аьшкабетонни издалей заводе.

Н. БОЛДОХОНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Пятилетка шоллагIча шера план хана хьалха кхоачаш я еш, СССР-ен Нохч-ГIалгIай автономен 50 шу дузача дения сийленца наькъабихара къахьегама вахте эттача Нохч-ГIалгIай химически завода болхлошта юкъе хьалхалаттачарех я оператор Соколова Вера. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи делаш я из. Дани шиий новкъосташта хьоькхам телаш къахьегаш я из.

СУРТА ТIА: оператор В. Соколова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЛАЗАРАШТА ДУХЬАЛА

Укх деношка Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, Шаьла районий шекара свекла дIайийнача боахамий кхашка «церкоспороз» яхача лазара духьала къовсам дIаболабьб юрта боахама авиаце новкъосталца.

Хьанзале бIаьш гектараш шекара свекла дIайийнача кхашка цу лазара духьала молхаш тайса баьннаб авиатораш.

Дика дIаболабьб Ножай-Юрта района тхьамка кхедеш йолча колхозашкара «ценебом» яхача лазара духьалара къовсам.

Специальни установкаш тIалатто «Беларусь» яха тракторащ я укхаза молхаш тохаш.

М. УРМАНЧИЕВ.

Сийрдача, сапаргIатача цIенойка ула Веденарча берий Iилмай хьост — библиотека. Шиий книжкаш дешарий бокъонца йола хьехархо я пийтта шера вIаштIа цуп заведующи йола Султыгова Iаймет. Боккха терхам тIабохийт цо бераш книжкаш дешаре тIера хургдолаш хьалххедара. Цудукха хIаранеца болх бу коммунистка Султыговас, из юкхьанна библиотеке вечача дийнахьа дега. Бер сенца сакъердам болаш да хьож, дийша книжка дахьаш юха денича берага дийшар хьадувнийт. Берах шийна хайнар читательни формулира тIа дIаязлу.

Дукха болх баьб Султыговас шиий библиотекера книжкаш дешараш дуккхагIа хилийтара. ХIара шера тIабеттalу уж. ДIадахача шера хаиначул 60 сагI дукхагIа ба книжкаш дешараш укх шера.

Берашта юкъе книжкаш доаржадара библиотека балха юкъе оз цо хьехархой, лакхерча классий дешархой, пионерважатеш. Цар новкъостал ду берашта эша книжкаш хоржаш, библиотека балхе пленаш уттаеш. Передвижкашта доал дераш а уж ба. Пхиъ передвижка я библиотека.

Доккха дакъа лоац библиотека заведующе школашка утренникаш, экскурсеш еш. Хьа а хозаш книжкаш деш, обзораш ю.

Дика оформленн яь я библиотека: «Халкъий доттагIал», «СССР 50 шу дизар», «СССР—са Даьхе», кхьдола стендаш терхам тIеозаш да.

Наха юкъе книжкаш доаржадеш къона тIехье кхееча хьинаре дакъа лаьрах массехкаьза сийлен грамоташ тейинай коммунисткана Султыгова Iайшета культура министерствас, района культура отдела.

СУРТА ТIА: Ведена района берий библиотека заведующи Султыгова Iайшет передвижкана книжкаш хержаш йоала.

Т. АРЧАКОВА тексти сурт.

ЯЛАТ ЧУЭЦАШ БАРАШ БИЦБАЦ

Гурахьа дийна ялаташ чуэца ха хьатIаккхачале дукхха хьалха культурни учреждений болхлой семинар йир Надтеречни района культура отдела. Цига белгалдир КПСС XXIV съезда решенешта пропаганда яра кхоачашде дезар, ялат чуэцача хана бергболча культурно-просветительни балха формаши методаши йийцар. ХIара дийнахь керда почта дIакхоачача кхашкарча станашка, бригадашка библиотекай, клубай болхлой новкъосталца цIе уголокаш кийчъяьй, книжкай передвижкаш яхкай, цар хаддаза арахеш «Молнии», «Къахьегама листокаш».

Дика кийчъяьй шоай культстан Знаменскерча библиотека болхлоша (заведующи Магомедова Д.) Укхаза масса а хана керда газеташ, журналаш, хIаьта иштта юрта боахама специалисташта дола литература хул. Массанена бIаргагуча хьалтехал социалистически дехкараш, хIара дийнахьа дIадовзийт бригада вахар «Къахьегама листокана», белгалвоаккх план тIехкхоачашъяр.

Иштта леладу из гIуллакх Лахх — Новрерча, Беной-Юртарча, Надтеречие библиотекай болхлоша.

Ялат чуэцача хана хаддаза болх бергболаш вIашагIъелла пхиъ агитационно-художественни бригада я Надтеречие, Знаменске, Братске, Мекен-Юрта, Новогорске культура ЦIенойн.

Хьалххе уйла тIа я яхайта шоай юрташка хиларал совгIа района кхьча юртий къахьегамхошта хьалхашка выступленеш ергйолаш оттаьй графикаш. Ниттача гIулакхо торо хулийт культурни вахаре лоалахошта каргIдьннар бIаргаго, цох пайда эца. Самодеятельни коллективаша хIанзале станашкех бригадашкех 25 концерт оттаьда.

Культура отдело киносета администрацеца цхьана ялат чуэцача хана хьокхаргдолча кинофильмий план оттаьй. Уж хьаттаьна, бригадашка хьохкаш да.

Дика дош ца аьлча далац библиотекай, культура ЦIенои, клубай юкъарча балхаца дог рагьза долаш дIаяьа лоацачарех. Беной-Юрта почтальоналла болх беш ва Эдиев Махьмад. Шиий балха тIа наха дикахетар дерал совгIа, культура ЦIен художественни самодеятельносте хьинаре дакъа лоацаш чIоагIа толи бу цо зрителашта. Культура ЦIен художественни Совета член волча цо самодеятельни искусствана дIалу шиий мукъа ха. Дика лохк цо байн, лакаш дола пандар. Иллаш олаш дега чу южаш я цун оаз.

Махьмад бахьан дукха боагIа самодеятельносте дакъа лаца.

Иштта мукъача хана культура ЦIен художественни самодеятельноста болх тоабара дукха къахьегархой Демельхановас, Такиевас, Чалаевас, Гайрбековас, кхьбараша.

Районе бахача наха дукха езаш я Надтеречни районни Знаменски культура ЦIенои агитбригадаш. Цу коллективай программаш чулоацаш кIоарга болаш безам тIеозаш хул. Цар концертни программа йIаьдий я: «ГIалгIий халхар», «Джигитий халхар» «ЖаIуй халхар», кхьдараш. Наха дукха деза вай поэтий иллеши ашараш.

Цуща цхьана района культура болхлоша дицдалийтац СССР хьаяь 50 шу дизара хетаьча республикански художественни самодеятельноста IX хьажарга кийчдала дезилга а.

М. ТАРАМОВА,
Надтеречни района культура отдела инспектор.

ТIехдаьккха малар меларашца—лира къовсам

ОВЛА А ТIЕХЬА ДIАДАККХА ЗУЛАМ

Судебни практика хьахьоккхачох, дукхагIдола харцахьара хIамаш бехача наха деш да. Дукхьал къаракъ дар кхенза вола Агариев суда вахийтар, 1972 шера цхьан мартовски бийсанна шиий боккхагIболча новкъостаьца цхьана ваххальца къаракъ а мелна общественни порядок телхаш волавенна Агариев. Къаракъа тьешашта кIезига хийттад шоаш меннар, хIаьта дIакхо шоай кеп оттаяра ахча тоадац. Цу хенна цу тоабанцарче цхьение юкъе гIолла тIехволалчунгара «юхалург» из ахча дийнад. Дагадекар деш а ма хулий нах. Мйрчаевоккхаш чIоагIа йийтта а йийтта, хулиганаша вайкха шиий балхара чувоагIаш вола гражданин. Кеп эттерий из деррига «денали суда хьалхашарча гIанда тIа чекхдол. Кхенза волча Агариевна лира режим йолча колонехь 6 шу суд яьй халкъа судо. Шоашта доагIар даьд цу зулама юкъе декъа лоацаш хиначча вонхарне а.

Даьнзаь ба, молаш а бокъо йоацар леладеш а да волаш бола дезал.

ЦIагIа аьрдагIбаьнна мелараша шоай бIеха гIуллакхаш тоергIатта леладу, хIана аьлча цхьа мейлагIйола кхаьсаг лоархIаьц минице а мар белха волча организаце а яхе ладакъ. Шоай дезал вIашагIа цабатар дукъа деш дац из, цу тайпарча къал тIа болча дезало дIакхо шоашта кургдер хец. ЦIагIа харцахьа леларах юкъера а доккха зулам дала тарлу. Беза кулиган цхьан тайпара тIаьзар ца деш енга мегаргац. Вакарах харцахье даьча хIамение безн дукхагIа бу советски законагIа.

Хулиганаштен мелараш тIехдоаккхаштен угйооли бехк барал совгIа, административни бекк а бу, хIаьта иштта административни воздействи хургйола хьал тIаоттаду.

1966 шера 26 июле арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа кагий хулиганство лелаярех чувалла яккха 15—30 денйисса ха ток а цхьан беттагара шин беттага кхачалца исправительно-трудовой балхаш дайт алапех 20 процант саца а деш, е 10 сомагара 30 сомага кхачалца гIуд ток.

Шаьнна метта ца боагIаш меларш мейна, къахьегама дисциплиней общественни порядоки телхаеш бола нах 1967 шера 8 апреле арадаьннача РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа, судега соцам а байте, цхьан шерагара шин шерага кхачалца ха яккха дарбан-къахьегама профилакторе дIайита беза низагIа дерба ден бола байтаи. Дарбан-къахьегама профилакторешка хьожабьь нах выходной песоби ца а луш балхара дIабоаг, хIаьта бала моттиг царна тIаьхьйитац. Цу тайпара профилакторий вай республике йолаш я.

Зуламаш хьедача вертерча бахьанех цаI малараш тIехдаларех хулаш да. Цу бахьанегIа дукха хатараш хул, хIаранена бала кхочаргIа, хIалак хул. Коммунистически партен Советски правительства малараш тIехдаларца лоаттабача къовсама мел боккха лоархIам бу ховргда из зулам овла а тIехьа хоарцадаре тIаберзабьча дукха ха йоацаш арабаьннача соцамга, «Меларш меларан тIехдахарам духьала лоаттабу къовсам чIоагIбаре де дезарий наькъехьа» 1972 шера 19 июне арадаьннача РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указага къахача.

Меларам меларца къовсам лоаттабе беза административни органашна меттел, ерригача вай общественноста а.

Б. ДЕМИНТЬЕВСКИЙ,
Нохч-ГIалгIай АССР МВД бехала.

БАЗАРЪЕРИЙ НИКЪ БЕХКА БЕЗА

Партен правительствон массаза а йоакхо ю халкъа вахара хьал тоадарча, бахача наьха материальни духовни хьашташ кхоачашдара.

КПСС Программа тIа яьпад промышленности юрта боахами лакхбара лорда тIа дукхагIа арахеца деза промышленни кхачани товараш.

Бахача наха эша предметаш дIаккхачийтара геттара боккха лоархIам болаш я торговли. Цу духьа дIадаха деза торговле нийслу зуламе гIуллакхаш. Царех аттара ла йиш йоацарех да спекуляци. Ййдархой хьашташ лахкдаларца дувзаденна хIана а дикагIдола товараш кхоачамболлаш ца хиларах спекулянташ ий я деш боккхача маьхах юкъа дохх дефицитни товараш. Цунца цар советски нахагара совлен ахча доах, вахара эe ду советски халкъа вахара хьал лаккхдара, общественни производство эффективноста лоархIам мелбу. Масала, Грозне бахача Исраилоагlар иннас Дагаси йоIо Патаси Москве, Ленинграде, кхьча городашка а ухаш, цигара пачхаьхьалкхен маьхах шоаш йедаь кIуасаш шолха мах боехаш юкадохкхаш хинад, из базар елга мара кхы цхьаккхо общественна пайдане къа а ца хьегаш.

Новкъа хьовзам хургбоацаш, наькъа расходаш ергйоацаш, Москвеи Ленинградев бахача натхиа барта а баха, царга ахча а кхухьийтеш, посылкашка хьадийдаьд цар шоашта шоай хьаьшаша хьалкхухьийта кIуасаш. Иштта 50 посылка хьахийцай Исраилоаг iар, хIараяр 12—20 килеграмы а хулаш.

Грозне яхача Шагромонни Тамара Мирзоевнас, цхьаннахьа болх беш а йоацаш, юртара хьаухача нахагара хьа а ийдеш, безагIча маьхагIа юха дохкаш хинад баьцадааргаш. Йоккхача АтагIа яхача Юнусова Матусас юрта лоргIча маьхагIа хьа а ийдеш, юхадохкаш хинад кIа. Уж берригa спекулянташ лийца, суд яь ба.

Цул совгIа, лоlам чIоагIа боачча гражданашта во влияни ю цар, общественна духьала гIуллакхаш леладеча боах.

Спекулянташца пачхаьхьалкхен аппарато меттел, ерригача общественноста а къовсам лоаттабе беза. Бакъда, хIана а нийсалу спекулянтаца къовсам лоаттабар шоай гIуллакх ца хеташ бола нах. Спекулянтагара 3-ззе дукхагIа мах а беена ше хIама ийца хилара тешал де тIаьийхача цунах пачхаьхьалкхен мах мара беннабац аз оалаш е шийна хьалхашка латтача ше из ийцача спекулянтагара а йоацаш, кхьчунгара ийцаб яхаш къарлуш бола нах. Спекулянт гуливоккхача тешал ца оттага гIерт из. Цу наха доккха зе ду общественна.

Вай республике хIара гражданина спекуляцерча къовсамах шиий гIуллакх лархIа деза.

П. ЖУРАВКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР МВД ОБХСС начальник, подполковник.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 июль

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта «ЛргIе а хоа дикха гаьнаш эгаш». 10.15 — Художественни фильм. 11.45 — Нислагнча пятилетках передача. 12.15 — Концерт. 12.50 — Телевизионни документальни фильмай премьера. 13.50 — Кердадараш. 16.10 — Передачай программа. 16.45 — Вос боли телевидени. Берашта мультипликационни фильм. 17.30 — Вос боле телевидени. Польски Зенара ашарий а халхарий а ансамбла концерт. 18.00 — Передача. 18.25 — Халкъашта юкъе латтача гIуллакхех (гIалгIай меттала). 18.40 — Нохч-ГIалгIай чу гIолле Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Берий паьштен коммунистен передача. 19.30 — СССР-а футболан чемпионат. ЦСКА — «Заря» (Ворошиловград). «Динамо» Центральни стадионера передача. 20.15 — Шоана бераш. 20.30 — Футбол, 2-гIа тайм. 21.15 — — Ха. Информационни программа. 21.45 — Телевизионни спектакла премьера. 23.00 — Спортивни передача. Кердадараш, передачай программа.

21 июль

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Берашта. 10.30 — Передача «Iилма таханг». 11.00 — Вос бола телевидени. Художественни фильм. 12.15 — Концерт. 13.00 — Вос бола телевидени. «Вай край Прикамски» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 13.20 — Кердадараш. 16.25 — Передачай программа. 16.30 — ГIишлошъерий профессеш дувцараш. 17.00 — Мультфильмий сборник. 18.00 — «Теремок». 18.30 — Берашта. «Бьыцара ракета» яха фильм. 18.50 — Шоана новатораш. 19.00 — Нохч-ГIалгIай чу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.20 — Шоана бераш. 19.30 — Эфире я къонаш «Жи шоай мохкарий». 21.00 — Ха. Информационни программа. 21.30 — Передача дакьах тешараш а ца тешараш а. 21.50 — Социалистически ахье коттбьинкрашта дола концерт (нохчий меттала). 21.20 — Документальни фильмаш. 23.05 — Спортивни передача, кердадараш, передачай программа.

РАДИО

20 июль

6.30 — Юртара вахар. Юртбоахаме болхлошта йола передача (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашараш. 7.30 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Прокофьева 7-гIа симфони. 16.00 — «Къонал». Пионерашта школьникашта йола передача (нохчий меттала). 16.15 — «Ходахь боллаш къовсам лоаттабе корта боккхбеш дола малараш меларашца» яха передача (гIалгIай меттала). 16.30 — Халкъа тIахьожама контроль болх беш я (нохчий меттала). 18.00 — Кердадараш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.40 — Литературни беседа Нохч-ГIалгIай яздархой СССР 50 шу дизарга (гIалгIай меттала).

21 июль

6.30 — Юртара Iуйре. Юртбоахама болхлошта йоза передача. 6.45 — Передача. Корта боккхбеш малараш хьакхашта болчарна лехама. 7.30 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Концерт: Ялаташ чуэцаш боаххарашта (нохчий меттала). 16.00 — Передача. 16.30 — Концерт ялатаж чуэцаш хьалха латтарашта (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республика гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, дукхахагIча дакъе йовчан а йоацаш, хаьда лостам боцаш гIаьххьача боарама мух а хьеккхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 30—35. Грозне 33—35 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоана хоинеи хувцалуш морхаш а йолаш, цхьацца йолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а делхаш, ди а къувкъаш, хаьда лостам боацаш гIаьххьача боарама мух а хьеккхаш ха хила а фегара температура бийсанна 14—19, деношка 28—33 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51 364051 Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-90; редактора зам. — 3-39-11; бехктоххама секретара — 3-34-38, партийни вахаран культураи промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделаи бухгалтерей—2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/34.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны; редактора—3-44-90; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38, отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/34

СФ05158. Заказ № 5524.

МАЛАГIА ГОВЗАЛ IОМАЕРГЬЯ?

Цхьа — шин кIира ха я школашка пачхаьхьалкхен экзаменаш чакхъяьнна. 8—10 классаш яьха кагий нах кхетадеш ба хIанз шоашта хьалхашка латтар вахара боккха никъ болга.

Школа яьккха баьннечарна юкъерча дукхагIчарна хIанззехьа а ховш шоаш малагIа говзал Iомаергьа, мичахьа балха гIорга.

ХIаьта хIанззалца цу лоархIамерча хаттара доле жон кийча доацараша кIоаргагIа уйла е еза шоаш школацара къастача деношка хьехархоша, шун боккхагIа болча новкъосташа, говзалаш харжар хьакъехьа шоашта даьча хьехарий. Харцахьа хургаш шо дешна балха даха кийчлуча укх деношка даьша — новкъошца дагадаьлча, хIана аьлча царна дикагIа довз вахар.

ЦIаьхха дагадехадар аьнна хьал а лаьца дIадоладе мегаргдац цхьаккха а гIуллакх. Шоана малхирра, кIеанга яле а нийслу вай вахаре ше Iомаьча говзалех саго кхоачам ца беш дола масалаш. Цудухьа шоана шоашта а, ерригача общественна а боккхагIа пайда хургба дего чIоагIагIа къоабалдеш дола гIуллакх каразе, цунна бокъонца дола ираз шоана кораддоагIе.

Дего къоабалдеш доаца гIуллакх саго каразе, цун безам хургбац из шиий говзал дIахо кIоарге, шиий болх дикагIча оагIорахьа эргабоаккхаргболаш дола кердадар цунна юкъе доаладе. Тарлу цу тайпарча саго из шиий гIуллакх тесса леладе.

Селхан школаца Iадкка йийцараш гIелат баргбоака гIуллакх миштта вIаштIехьдоаккхаргда? Фу хи деза говзал лаха езача къоначча сага?

Керда гIуллакх каразна дезаш волча зIамигача саго е кхувш йоагIача йоIо эгара хьалха уйла е еза укх дешай: «Фу де деза халкъа а, общественна а пайданегIа ше хилийтара, малагIа говзалаш халкъа боахама чIоагIагIа эшараш, малагIа специалисташ ба шерра гIа боахаш коммунизмага йодача вай Даьхенна дукхагIа эшараш?

Тайп — тайпара говзалаш дукха эш вай боккхача мехка хIара минкиге: электростанцешка, домнашка, цахаддаш механизаци автоматизаци еш латтача юртбоахаме, гIишлош еча. Цига массенахьа а эш шоай гIуллакх лерттIа хош, къахьегам дукха безаш бола кагий нах.

Из деррига кхета а деш, цунца дийза хилча бакъахьа хургда оаш каразна лерхIа гIуллакх.

Харцахьа хургда «дикен дика йоацеш» яхаш говзалаш вIаши екъаш хилча. Цхьаккха а говзал яц каразIа мегаргйоацеш. Дагадоагlий шоана Владимир Маяковске дешаш: «Деррига балхаш дика да, харжа шоашта дукха дезараш».

Цхьабакъда, хIаране кхетаде деза хоржаш йола говзалаш шоаш школера хьанийача знанешка хьежжа хила езилга. Масала, физика, химия, математика дика хой — технически говзал Iомае мегаргья, хIаьта бераш дукха дезе, школера хьаьйша знанеш кIоарга яле — хьехархо хила мегаргва.

Хоаш да къоначча сага турпала гIуллакхаш дукха дезилга, шиий вахар цунца дувзаденна хилийта из дика уйла я. Бакъда, харц ба турпалал гучаяла йиш яц тIем тIа, е кхьча боккхача лоархIамерча гIуллакхе мара чхараш.

Даьхен Сийлахь — боккхача тIем тIа турпалал хьалъеккхар советски халкъо.

ХIанз машара шераш да, хIаьта а вайна гонахьа гуш дола турпала гIуллакхаш кIезига дац. Дукха ба къахьегам тIа турпалаш хинна нах. Царех — ба аьхха Назрана район хьанийцача шиий хеза йола доярка Барахоева Лечка, совхоза шерача кхашка къадьегаш вола Албогачиев АртагIа.

Миччахьа шоаш долхе а лакхерча е юкъерча дешара заведене, колхозийн совхозийн шерача аренашка, вай мехкарча йоккхача стройкашка—массаза а дага лоаттаде деза школас, общества шоашта хьалхашка оттадаь декхар. Шо хила деза Даьхен къахьегама сий лакха лоаттадергдола, из цебалергдола, сийрдача коммунизма цIа хьалеш дола нах.

М. ОСМИЕВ,
хьехархо.